

tv-15 naš TOVARIS

Št. 21
26. maja 1988
Leto XXVI

Glasilo borcev narodnoosvobodilnega boja in rezervnih vojaških starešin Slovenije

Julija Forma viva v Kostanjevici

Letos julija bo v Kostanjevici na Krki stekla že osemindvajseta prireditev Forma viva, kiparska kolonija mednarodnega značaja, v kateri bo sodelovalo šest avtorjev. Tako bodo, kljub težkim gmotnim zagatam, Kostanjevčani nadaljevali to ustvarjalno »akcijo v lesu«. Umetnostna žirija je izmed petdesetih prijavljenih z vsega sveta izbrala šest povablencev, zato je tem bolj utemeljeno upanje, da bo ta prireditev z deli, ki ostajajo v trajno last Kostanjevici, preživela.

B. Ž. J.

Iz vsebine današnje številke:

Nekdanjim internirankam na poti v Ravensbrück k odkritju spominske celice se pridružimo na 4. strani

Z našim reporterjem Milenkom Straškom se pomudimo na Jezerskem.

na 7. strani

O srečanjih, ki so jih v mesecu mladosti doživljali naši najmlajši, poročamo v besedi in sliki na 8. in 9. strani

Z nekaterimi novostmi na knjižnih policah pa vas seznanjamo na 11. strani.

Za družbo, odprto v svet

Ustavna razprava, ki nas je zaposlovala dobršen del zime in globoko v pomlad, se je iztekla — poslej je na vrsti zvezna ustavna komisija, ki mora pretehtati in uskladiti množico sporočenih dopolnil in ugovorov ter izoblikovati dokončne predloge ustavnih »poprakov«.

Pod potek in vsebino javne razprave so potegnili črto na torkovi skupni seji republiške konference SZDL in republiškega sveta zveze sindikatov Slovenije.

Iz poročila povzemamo nekaj odstavkov.

Razprava o osnutku amandmajev k ustavi SFRJ je potekala v zahtevnem času, v obdobju gospodarske in družbene krize. Hkrati s številnimi problemi in preizkušnjami, slabimi gospodarskimi rezultati, vse večjo inflacijo ter neustreznimi ukrepi ekonomske politike, so se v naši večnacionalni skupnosti zaostri mednacionalni odnosi in medsebojno zaupanje. Tako je razumljivo, da so delovni ljudje in občani, zaskrbljeni nad našo prihodnostjo, v razpravah izražali tudi dvom, ali je v njih dovolj poročstva, da bodo prispevali k razreševanju bistvenih družbenih problemov in razlik v naši federativni skupnosti. Mnogi so se zavedali, da samo s spremembami ustave in dodatnim normiranjem ne bo mogoče doseči odločilnih sprememb v našem ravnanju.

Ključ za izhod iz krize je v uveljavitvi tržnih in ekonomskih zakonitosti, večji odgovornosti za gospodarjenje in krepitvi materialne osnove združenega dela — torej v spremembah ekonomske politike.

Tudi iz teh razlogov so se tokratne razprave razlikovale od običajnih razprav pretežnega potrjevanja in pritrjevanja. Razprava je bila kritična, bogata in pluralistična, bila je pestra in dialoška, odprla je številne nove pobude in predloge.

Javna razprava je potrdila, da je sprememba ustave potrebna. To ne izhaja le iz potrebe po izhodu iz krize; gre za ustvarjanje moderne, inovativne samoupravne socialistične družbe, ki bo odprta v svet, sposobna ustvarjati pogoje za stalno povečevanje materialnega in duhovnega bogastva, ohranjanje posameznikove identitete in zagotavljanje njegove integritete, celovit narodnostni razvoj in razvoj celotne jugoslovanske socialistične samoupravne skupnosti.

Predlagani osnutek amandmajev k Ustavi SFRJ v načelu izhaja in Kritične analize funkcioniranja političnega sistema ter iz Dolgoročnega programa gospodarske stabilizacije. Že razprava ob pripravi tez za amandmaje, še zlasti pa javna razprava je razkrila še vrsto odprtih ekonomskih, političnih in drugih vprašanj naše ustavne ureditve ter prakse.

V razpravi so ocenili, da je čas za korenite spremembe v družbi, da pa je hkrati zaradi različnosti pogledov do načina preseganja krize, čas spreminjanja relativno neprimeren. Iskanje izhoda iz aktualne krize namreč ne more biti vzrok ali povod za spreminjanje temeljnih razmerij in načel iz Ustave 1974. leta. Zato je treba vztrajati predvsem na načelih, ki zadevajo položaj delovnega človeka, da odloča o pogojih in rezultatih svojega in celotnega družbenega dela ter uveljavlja svoje suverene pravice v socialistični republiki in socialističnih avtonomnih pokrajinah, v federaciji pa na tistih področjih, ki jih skupno opredelimo in določimo.

V javni razpravi so bile izrečene mnoge kritike na izredno kratek rok za javno razpravo. Spreminjanje temeljnega pravnega dokumenta neke države je preveč pomembna zadeva, da bi lahko rok razprave omejevali na enaindeset delovnih dni. Zato ni bilo mogoče izpeljati kvalitetne sinteze razprav v občinah in v republiki. Veliko razpravljalcev se je zavzemalo za podaljšanje roka javne razprave, posebej še zaradi tega, ker se spreminja izredno veliko ustavnih norm, kar potrebuje zaradi nepreglednosti in težkega jezika posebno pozornost glede na posledice sprememb.

Za javno razpravo v SR Sloveniji je značilno, da je Skupščina SR Slovenije že ob obravnavi predloga Predsedstva SFRJ, da se začne postopek sprememb Ustave SFRJ, opozorila na določeno nesprejemljivost posameznih teženj pri spreminjanju ustave. Konferenca delegacij samoupravnih organizacij in skupnosti, ki jo je sklicala RK SZDL Slovenije 7. oktobra 1987, je ob upoštevanju stališč Skupščine SR Slovenije in njene ustavne komisije opozorila na nesprejemljivost posameznih predlaganih amandmajev, ker posegajo v suverenost slovenskega naroda in ljudstva Slovenije oziroma v suverenost drugih narodov Jugoslavije, ali pa se z njimi krepijo težnje k centralizmu.

V javni razpravi je bilo podanih več predlogov za izvedbo republiškega referenduma o spremembi Ustave SFRJ. Referendum naj bi izvedli bodisi v fazi osnutka ali pa pred sprejetjem soglasja Skupščine SRS. Predsedstvo RK SZDL se je načelno opredelilo za izvedbo referenduma, in sicer z načelnim sprejetjem pobude, da se ga v SR Sloveniji izpelje, pri čemer pa je ocenilo, da bi bilo primerno sprejeti odločitev o referendumu po zaključku javne razprave. Odločitev o tem sprejemajo zbori občine SRS.

Glede na to, da je bilo več formalnih pobud za razpis referenduma v SR Sloveniji posredovano tudi Skupščini SRS, je ta 6. maja 1988 sprejela stališče, da je referendum možen, da pa bo o razpisu referenduma Skupščina SRS odločila potem, ko bo oblikovan predlog ustavnih sprememb in na podlagi upoštevanja stališč iz razprave v SR Sloveniji odločila, ali bo referendum razpisan.

Pred Konferenco Zveze komunistov Jugoslavije

Prestrukturiranje miselnosti

V bližnjih naslednjih dneh bomo, ob vsem drugem, kar se dogaja na naših družbenih tleh, v nas in okoli nas, z največjo možno pozornostjo in z veliko željo po izčističenju mnogih nejasnih in neurejenih pojmovanj, sledili poteku konference Zveze komunistov Jugoslavije, tokrat v resnici z zahtevo po prelomnosti v teoriji in praksi, v pogledih in ravnanju. Konferenci na pot smo izbrali eno izmed razprav, ki smo jim sledili na aprilski konferenci slovenskih komunistov. Izbrali smo misli in besede Horsta Hafnerja.

Govorim v imenu združenega dela občine Kamnik.

Zelim posredovati nekaj svojih razmišljanj o krizi, ki nas že tako nadleguje ter povzroča čedalje večje težave. Zato bi se rad s svojimi pogledi vključil v razpravo o tem, kakšen naj bi bil izhod iz nje.

Predvsem moram poudariti, da je bilo v zadnjem narejenih že več najrazličnejših analiz, ocen in programov. Iz vsega tega je napravljena diagnoza, ki je znana, in menim, da je vsaj v tem pogledu dosežena dokaj visoka stopnja enotnosti oziroma soglasja o izhodu iz krize. Tarnanja in kritiziranja ter kritiziranja je preveč in delujejo povsem negativno. Tega nam je dovolj, česar pa nimamo, vsaj dovolj ne, sta politična volja in pogum, da nemudoma, brez odlašanja začnemo s konkretnimi akcijami za odpravo vsega tistega, kar nas sili v takšno krizno stanje. Politična volja in pogum bi nenazadnje mobilizirala ljudi, ki so v veliki meri že zapadli v apatijo. Ni res in ne moremo se strinjati, da je znotraj gospodarskega sistema vse slabo, da v zadnjem času ni napravljeno nič, narkar bi se bilo vzporejati s svetovnimi dosežki v najrazličnejših proizvodnih vejah, in da je kriza, v kateri smo, nerazrešljiva.

Vloga zveze komunistov je v tem pogledu izredno pomembna. Predvsem pa menim, in to naj bi ta konferenca tudi ugotovila, da je absolutni pogoj, da pridemo iz krize, tudi dogovor v vrhu Zveze komunistov Jugoslavije, za katerega že vrabci na

strehi čivkajo, da je neenoten. Menim, da so vsi doseženi poskusi politični in predvsem gospodarskih reform, najbolj očitno je bilo to v času Milke Planinc, doživeli polom izključno zato, ker niso ali pa vsaj ne dovolj uživali podpore partijskega vrha. Ne skupščina Jugoslavije, ne zvezni izvršni svet, pa tudi republike jutri ne bodo mogle nič storiti brez enotnosti v vodstvu Zveze komunistov Jugoslavije, ki je danes največji, morda pa celo edini krivec za stanje, v katerem smo. Eni zaradi okolij, iz katerih izhajajo, zapajo zgolj v vlogo državne regulative in v prelivanja akumulacije, drugi so obremenjeni s svojimi dolgotrajnimi funkcijami in se ne želijo konfrontirati, tretji pa znajo itn. Močno moti tudi že kar bolešno vztrajanje na enotnem normativnem urejanju vseh, tudi najmanjših zadev na celotnem jugoslovanskem prostoru, kljub priznavanju številnih razlik in specifičnosti v posameznih ožjih družbenih okoljih. Če ni mogoče doseči ustreznega preloma v vodstvu Zveze komunistov Jugoslavije, da se podamo v reforme frontalno in v vsej Jugoslaviji, uveljavimo deregulacijo, tržne zakonitosti in trg, in to takoj, ne postopoma, potem naj se vsaj omogoči, da gredo v ta boj tista družbena okolja, tiste republike, ki to hočejo in to zmorejo.

Ob tem pa naj še opozorim, da nikakor ne smemo vztrajno strašiti ljudi, da bo prenova trajala dolgo in seveda še s tem, ali bomo našli

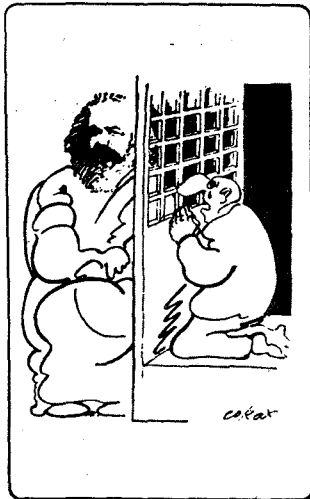
pravo pot. Prepričan sem, da imamo veliko ljudi, ki se želijo hitro orientirati v željeno smer, če se jim to omogoči in pokaže pravilna pot. Dr. Horvat ima gotovo prav, ko trdi, da je mogoče odločilen prelom storiti v letu ali dveh. Govoričenje o desetletju napovor in stiskanju pasov pa ljudi totalno demobilizira.

Iz zgodovinskih izkušenj nam je znano, da se mi Jugoslavlani, kakršnikoli smo že, pač hitro navdušimo, se mobiliziramo, združimo sile, pozabimo na nasprotja itn., če imamo jasne cilje in dobro vodstvo. Povojna obnova je v času popolne blokade vse okoli nas industrializirala deželo pastirjev. Več kot desetletje najhitrejša gospodarska rast na svetu je dovolj zgovoren dokaz za to trditve. Grčija, Turčija, Španija, Portugalska, da ne omenim Tajske, Koreje, Tajvana in drugih, so se v rekordnem času izvlekli iz precej večje zmede in zaostalosti, kot je naša. Zato govoriti o desetletju reševanja krize prav gotovo pomeni porod mrtvega otroka.

Ta konferenca ne sme ponavljati starih resnic, to smo neuspešno napravili že na XIII. kongresu, ki je dal vso podporo dolgoletnemu dolgoročnemu programu gospodarske stabilizacije. Vodstvo Zveze komunistov Jugoslavije pa se je očitno prestrašilo preobrazbe, prestrašilo se je svoje lastne baze, ki se je marsikje pomladila in uporabila jezik, ki ga stari revolucionarni kadri niso več razumeli. Klonilo je pred najbolj konzervativnimi silami družbe, ki so kot cilj izhoda iz krize zasledovali le ohranitev oblasti ter kontinuiteto preračunljivosti, ki jo je in jo omogoča le birokracija vseh barv in slojev. Pri vsem tem pa niti ni bistvenih razlik med centrom in periferijo, ker pač tisti, ki so povzročili ali omogočili nadaljevanje krize, niso zmogni in tudi ne uživajo dovolj zaupanja,

da izvedemo reformo, ki je terjala kraj in čas, v katerem živimo.

Zato bi mogli na tej konferenci sprejeti jasno deklaracijo in konkretne zadolžitve o takojšnjih spremembah v sistemu, ki je bil plod želja in sanjarjenja, a ga je praksa temeljito demantirala in ovrgla. Poleg tega pa bi morali zagotoviti večjo disciplino pri razreševanju naših ob-

veznosti. Na vseh mogočih in nemogočih nivojih namreč opažamo popolno nedisciplino, ne samo pri izvajanju sklepov raznih konferenc in kongresov. Tudi resolucij in zakonov ne spoštujemo. O mnogem smo se doslej že dogovorili, vendar je ostalo le pri dogovoru, kot da je realizacija izvršitev dogovorjenega, sprejetega v rokah nekoga tretjega. Menim, da dokler ne zagotovimo potrebne discipline pri vodenju in ravnanju, pri uresničevanju dogovorjenega, tako dolgo tudi takšne in podobne konference ne bodo ničesar spremenile. Izvršitev obveznosti ne sme biti le stvar dobre volje in pripravljenosti ali nepripravljenosti posameznikov. Po mojem mnenju bi morali na tej konferenci spregovoriti tudi o naslednjih temah oz. problemih in o njih posredovati svoje predloge zvezni konferenci ZKJ, in sicer:

Pričeti: prestrukturiranje slovenskega gospodarstva,

s posebnim poudarkom na tercijalno dejavnost. V prestrukturiranju gospodarstva, kakor tudi prestrukturiranju naše miselnosti in našega obnašanja bi morali iti smeleje in bolj organizirano. Republiške institucije, kot koordinatorji in v precejšnji meri usmerjevalci, morajo biti bistveno bolj aktivni, ne pa da so ti procesi prepuščeni zgolj občinam, le-te pa se pogosto izgovarjajo, da nimajo ustreznih sredstev oz. imajo, pomanjkljive programe. Če je republiški program, kolikor sploh obstaja, enostaven skupek občinskih želja, potem je v tem programu mnogo praznin za določene dejavnosti, zlasti storitvene in druge, ki so zaradi različnega tretmana po oblikah pogosto deficitarne, davčni sistem pa se še vse premalo uveljavlja kot regulator razvoja posameznih dejavnosti in ima še vse preveč fiskalnih obeležij.

K temu bi dodal vprašanje »zdomcev«. Izraz ni najbolj primeren, vendar dovolj jasen, da vemo, za koga gre, saj bi jih lahko mnogo bolj kot doslej vključili v proces prestrukturiranja gospodarstva. To pa ni več le samo slovenska tema in bi lahko ustrezno priporočilo napotili na zvezno konferenco. Ustanovitev posebnega organa za zdomce in njihovo vključevanje v jugoslovansko gospodarstvo bi gotovo bila primerna oblika, čeprav mislim, da bi se morali bolj povezati tudi z republičnimi upravnimi organi za malo gospodarstvo.

Drugič: pomembno je, da se nemudoma lotimo deregulacije, saj vsega le ni mogoče urejati z zakoni, še manj samo z zveznimi zakoni. Zožiti je potrebno področja, ki se urejajo z zakonom, prepustiti več pravne iniciative ožjim družbenopolitičnim skupnostim, zlasti republikam in občinam. Upoštevati je potrebno zgodovinske in drugačne pogoje različnosti, razvitosti ter tehnično in kulturno ozadje. Potrebno je torej uveljaviti misel, da je za udejstvovanje državljanov v gospodarstvu dovoljeno vse, kar s predpisi ni izrecno prepovedano, ne pa obratno.

Tretjič: napraviti je potrebno takšen mehanizem, ki bo aktiviral več kot 20 milijard dolarjev, ki ležijo v nogavicah ali v tujih bankah in so last naših državljanov. Omogočiti, da bodo banke in organizacije združenega dela prosto odkupovale devize od državljanov, kar je mnogo ceneje, kot izvozne premije, šticunge ipd. Omogočiti moramo prodajo našega blaga za devize ter dvigniti obrestno mero, ki bo zainteresirala varčevalce deviz. Z eno besedo povedano: prekiniti s sramožljivim odpiranjem vrat naših »zdomcev«, ki želijo na najrazličnejše načine vlagati svoje zaslužke v prestrukturiranje in v razširjeno reprodukcijo našega gospodarstva.

Četrtič: dokončna opustitev dogovorjene ekonomije, sprostitve tržnih zakonitosti, zmanjševanje državnega aparata, zmanjševanje sisov, delimitiranje osebnih dohodkov itd. bodo sprostili takšne sile in iniciative, da bo današnja kriza zelo hitro samo še nevšečen in grenak spomin. Da pa bo vse to sprejeto, da bodo porodne bolečine manjše in da prvi sunki reakcije, do katerih bo sigurno prišlo, vse to ne poderejo, je potrebno izdelati močan sistem solidarnosti, na primer fond za brezposelnost, ter združevati sredstva za prerazporeditev delavcev na druga področja oz. dejavnosti.

Petič: politika naj zaupa gospodarstvu, ki je voljno in pripravljeno narediti vse, da čim hitreje preidemo iz krize, in naj se ne vmešava v tista področja dela, ki so izključno predmet delavca, ustvarjalca nove vrednosti.

Šestič: pravilno je razkrivanje vseh mogočih afer. Afere, kot je Agrokomerc, vsi globoko obsojamo, vendar se moramo spraševati, ali ni napravljena družbi in ugledu Jugoslavije v svetu večja škoda, ko popuščamo v družbeni kontroli in se predajemo brezbrzičnosti do takih pojavov, ki nam zaježajo družbeni produkt, zmanjšujejo družbeni in politični ugled, materialna škoda pa se povečuje iz dneva v dan.

Politkomisar Sime zbira in komentira

Mikuličev govor

Nedavni govor predsednika ZIS Branka Mikulića v zvezni skupščini sem poslušal in bral s potrebno zbranostjo. V njem je Mikulič povedal nekaj stvari, s katerimi se ne morem strinjati, zamolčal pa je po mojem mnenju nekatere, ki bi jih kazalo vsaj omeniti.

Mikuličev govor v zvezni skupščini mi je dokončno odprl oči, kako globoko se je naša Jugoslavija pogreznila v močvirje, iz katerega se pa z lastnimi silami ne more iz vleči. To je za starega partizana sila grenka ugotovitev po 43 letih svobode...

Za dosego tega cilja pa Jugoslavija nujno potrebuje pomoč mednarodnega kapitala, ki ob tem postavlja ostre pogoje, ki dišijo že po diktatu. Kaj se dogaja z našo neodvisnostjo?

Odkod kar naenkrat tako ostri pogoji Mednarodnega denarnega sklada (MDS), ko pa so naši vodilni, vračajoč se s številnih potovanj po širnem svetu, vendar venomer zagotavljali, da imajo zahodne vlade in njihove banke veliko razumevanje za naše težave? Mikulič tega ni pojasnil, čeprav bi bila zvezna skupščina nadvse primerno mesto za to.

Mednarodni finančni krogi so Jugoslaviji pred nekaj leti, ko so ji odložili plačilo dolgov, zelo zaupali in zato premalo trdno terjali zagotovitve, da bodo v začetku »vsi-

ljeni« ukrepi trajali dalj časa. Kot je znano, je leta 1985 Jugoslavija nenadoma krenila po svoji poti in zašla še v večjo gospodarsko krizo. To sta dolžni pojasniti zlasti predsedstvi SFRJ in CK ZKJ.

Komaj nekaj dni zatem, ko je Branko Mikulič prevzel krmilo zvezne vlade, so ameriški člani na sestanku ameriško-jugoslovanskega gospodarskega sveta junija 1986 v Cavtatu brez diplomatske zadržanosti jasno povedali, da sedanja vlada opuščja politiko, ki jo je prejšnja vlada Milke Planinčeve obljubljala – tudi tujcem, da jo bo vodila. Ob tem pa je Branka Mikulič ni prav nič ganilo dejstvo, da so funkcionarji Svetovne banke ali newyorške banke, ki vodi odbor jugoslovanskih upnikov, tako nejevoljni zaradi »nove« politike naše države. Tisto poletje se je tudi neka misija MDS vrnila v Washington s tila neugodnimi ocenami tedanjih jugoslovanskih preobratov v tekoči gospodarski politiki. Visok funkcionar Svetovne banke je kar javno uvrstil Jugoslavijo med samo tri izmed dvajsetih zadolženih držav, ki »nimajo nikakršnega programa sprememb.« Takrat je bilo celo moč slišati: »Jugoslavlani so vzeli denar MDS, potem pa to ustanovo poslali k vragu...«

Vse to je Branko Mikulič »pozabil« povedati v svojem uro in četrt dolgem govoru.

Ni pa pozabil povedati, da MDS in tuji upniki niso hoteli podpisati sporazuma z zvezno vlado prav zaradi zahtev iz Slovenije in Hrvaške po glasovanju o zaupnici zvezni vladi, kar, kot je dejal, lahko dokaže. To je pripravljeno storiti na zaprti seji (eni izmed mnogih), s čimer se seveda izključil jugoslovansko javnost kot nepotrebno. Za javnost bo že najbrže dovolj, da lahko plačuje tuje dolgeve, ki so jih povzročili neodgovorni odgovorni tovariši.

Takoj naj bi po zadnjih napovedih prišlo do podpisa sporazuma med MDS in jugoslovansko vlado deset dni po prvotno predvidenem 15. maju. Šele tedaj bo zvezni vladi omogočeno priti do novih tujih, nam tako krvavo potrebnih posojil, za našo »perestrojko.«

Vendar sem ob tem zasledil zanimivo podrobnost: Živko Pregl je na seji predsedstva CK ZK Slovenije že 1. maja (torej pred Mikuličevim govorom!) opozoril na izjavo podpredsednika zvezne vlade Miloša Milosavljevića, da sta slovenska in hrvaška nezaupnica zvezni vladi krivi, da so se zavlekla pogajanja z MDS, po drugi strani pa je bili slišati da je Mikulič svojim pogajalcem sam naročil, naj zavlačujejo pogajanja! (Primorski dnevnik, Trst, 14. maja)

Zame je to sila prozorna igra določanja »grešnega kozla«, ki pa je, kot je bilo kas-

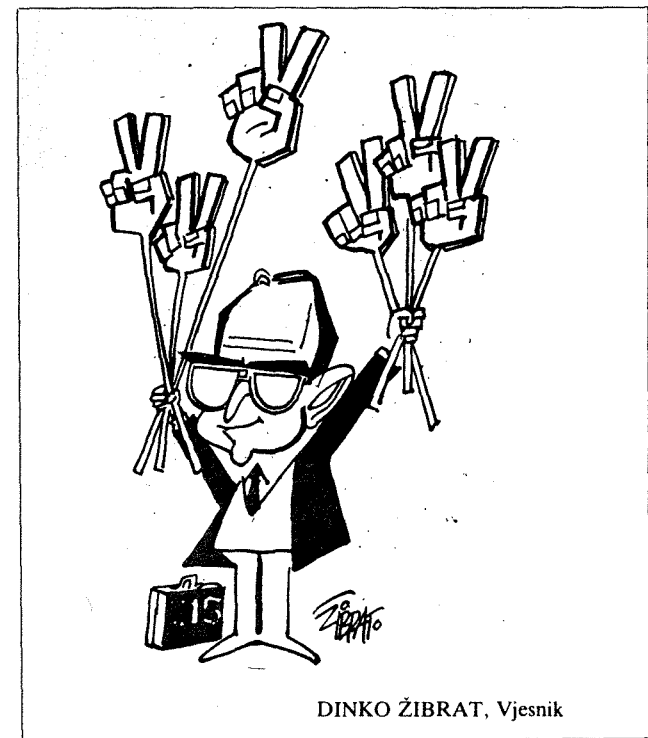
neje videti, učinkovala pri določenem delu zveznih delegatov. Tako je sam premier poskrbel, da sta bili Slovenija in Hrvaška postavljeni na sramotni steber...

Meni Mikuličeva preračunana delitev na »6:2« le vse preveč spominja na stari rek »Divide et impera« (deli in vladaj). Zaradi časa in kraja, v katerem je bila izgovorjena, pa menim, da bi bilo primerno, da bi jo javno ocenilo tudi predsedstvo CK ZKJ, če hoče še veljati za dosledno...

Kot že nekajkrat doslej, je prav slavošpev zvezni vladi izrekel Zdravko Marić, delegat iz Bosne in Hercegovine, kjer se iz dneva v dan vse huje občutijo večstranske posledice afere Agrokomerc in kjer vodilni padajo kot domine.

Zdravko Marić je med drugim dejal, da se tisti, ki postavljajo vprašanje nezaupnice ZIS, ne zavedajo posledic tega nepremišljenega dejanja.

Po njegovem se je ZIS levje boril; a kaj, ko so proti njegovemu predsedniku Branku Mikuliću, proti ukrepom, ki jih sprejema ZIS, in v zadnjem času tudi proti skupščini SFRJ, vodi kampanjo. On pa ZIS čestita za dosedanje delo. Omenil je tudi, da Branka Mikulića prav grdo in nedemokratsko zmerjajo, zlasti v okoljih, v katerih se imajo za demokrate in »Evropejce!«

DINKO ŽIBRAT, Vjesnik

Ob koncu sem dolžan pojasniti, kako po dveh letih sam ocenjujem delo ZIS, ki ga vodi Branko Mikulič? Zelo preprosto: po tečaju menjave dinarja v Trstu, ki je zame najbolj objektivni kazalec stanja v jugoslovanskem gospodarstvu.

Po podatkih (slovenske) Tržaške kreditne banke je 15. maja 1986, ko je nastopila sedanja zvezna vlada, bil nakupni tečaj dinarja 3,90 lir, prodajni pa 4,40! Po dveh letih – točneje 14. maja letos

– pa je socialistični dinar »trdno« pristal na 0,60 lire s tendenco padanja, kot strokovno ocenjujejo tuji in domači bankirji.

Torej upravičeno nimam nobenega razloga za čestitke zvezni vladi ob njeni dveletnici »levje borbe«...

Kot upokojenec pa še tudi nisem pozabil, kako so me »samoupravno« pripravili ob eno zakonito pokojnino, kar pa ni, sodeč po rezultatih, prav nič hasnilo.

Vaš Sime

Pogled v ekološko-kmetijske loge

Tehnično-tehnokratski pristopi so premalo

Medtem ko se visoko razviti sever Evrope že nekaj časa in vse bolj intenzivno ukvarja z mislijo, kako zmanjšati kmetijske površine za 20 milijonov hektarov (!) in zmanjševati kmetijsko proizvodnjo, se naši razvojni trendi vrtijo še v obratni smeri. Premalo imamo izkoriščenih kmetijskih zemljišč, preslabo so urejena; preslabo izkoriščamo prostor, ki nam je na voljo in poleg tega z rodno kmetijsko zemljo počnemo še marsikaj, kar ni v prid ne kmetijstvu, ne urbanemu napredku mest in vasi...

V teh vprašanjih se pogosto osnovni konflikti postavljajo med stroko in politiko. Politika ve, koliko (na primer) žita potrebuje ljudstvo tukaj in zdaj, zato hoče priti do takšne potrebne količine najhitreje in tako pogosto pozablja na vrsto vmesnih, pomembnih dejavnikov, ki postavljajo načrt v opreko z doganjanji znanosti in celo z zdravdo kmečko logiko.

V neki anketi, ko so spraševali ljudi, kje v bližini mesta bi radi živeli, so se skoraj vsi vprašanci odločili za prekrasni mestni rob gozda, z lepim pogledom in bližino zelenega okolja. Potem, ko so te iste vprašance pobarali, kje bi pa radi imeli proste, naravne površine, so spet pokazali iste lokacije. Vse to dokazuje, da je v nas določena dvojnost, pa tudi to, da, kot nam je v pogovoru nakazal mag. Marušič, strokov-

njak za krajino in dober poznavalec melioracijskih posegov v slovenski prostor, vse preradi ob tehtanju dveh vprašanj (dveh enakovrednosti), eno na račun druge izločimo. Tega seveda ne počnemo vedno le na podlagi utemeljitev, ampak tudi s pomočjo prijemov »močnejšega«. Pomembno pri tem pa je, da se vse premalo odklopi od vprašanja »kaj bi bilo, da bi bilo tisto podnebje in ozemlje najprimernejše za gojitev nasadov hrušk. Mislili so si najbrž takole: hruške vzgojiš, dobro

»Bojim se,« je dejal naš sogovornik nekoliko sredi pogovora, ko je tekla beseda o preskromnem povezovanju ožje specializiranih strok, »da bomo zdaj prešli od pretiranega voluntarizma v preteklosti v drugo skrajnost, saj vse preveč pogosto ponavljamo na vseh ravneh, da naj pridejo na plan strokovnjaki in da so določene odločitve stvar stroke«.

V pogovor se je vpletla tudi prigoda z vipavskimi hruškami. Nekoč, ko je to dolino obiskal visok republiški funkcionar (ki je najbrž v prividu že kar gledal, kako se tam doli v vetru zlati eno samo žitno polje), je izrazil vso svojo zagnanost in »jemal v precep« domače agromone, naj vendar pohitijo, da bo načrt čimprej zaživel. Do tod bi bila zgodba še ena mnogih, znanih jugoslovanskih »ho-rukov«. Manj znane pa nam ostajajo ponavadi re-

akcije strokovnjakov. Menda so ravno v času, ko se je načrtovala »vipavska žitnica«, nekateri agronomi začeli ugotavljati, da bi bilo tisto podnebje in ozemlje najprimernejše za gojitev nasadov hrušk. Mislili so si najbrž takole: hruške vzgojiš, dobro

prodaš, kupiš potrebno žito... Pa seveda tega niso razmišljali naglas.

In tu je verjetno osnovni kamen spotike. Razmišljati glasno, povedati najprej vse dvome, vse zakaje in vse zatoje, nato pa, upoštevajoč kar največ relevantnih fak-

torjev, sprejeti odločitev. Ni torej naključje in tudi ne posebno veselje razpravljalcev v Svetu za varstvo okolja pri RK SZDL, če se zadnje čase bolj pogosto ustavljajo ob ekoloških stališčih do usposabljanja novih kmetijskih površih, oziroma, konkret-

no, ob vprašanih melioracij. Poglejmo torej, kaj meni o tem eden izmed tistih, ki se ubada z vprašanji krajine vsak dan in o njih razmišlja s pogledom v malo bolj oddaljeno prihodnost, kot so morda le srednjeročni plani. B. Z. J.

Naš prostor in melioracije

Posvetovanje Prostorsko ureditvena problematika melioracij, ki je bilo 15. aprila 1988 na Biotehniški fakulteti, je povsem slučajno sovpadalo z javnimi kritiki melioracij kmetijskih zemljišč v javnosti. To sovpadanje pa se je na posvetovanju odražalo. Razprave, ki jih je bilo na posvetovanju obilo, so bile polemične. Že sami referati so bili taki. Oblikovala sta se nekako dva pogleda na melioracije, ki bi ju lahko imeli za nasprotna. Na eni strani so bili načrtovalci, organizatorji in izvajalci melioracij, na drugi strani pa predstavniki služb za varstvo naravne dediščine, ki so se jim pridružili tudi bolj v ohranjanje okolja usmerjeni strokovnjaki. Čeprav bi najbrž bilo potrebno v zvezi z melioracijami odkriti še katero drugo njihovo značilnost, pa njih spreminjanje naravnega značaja krajine najbolj izstopa.

Melioracije lahko obravnavamo kot dokaj običajen agrotehniški ukrep, saj so se začele tisti trenutek, ko so nekdanji prebivalci naših krajev izkrcili gozd in si uredili njive in travnike. Melioracije predstavljajo tiste ukrepe, ki izboljšujejo pridelovalno sposobnost kmetijskih zemljišč. Danes pa se v Sloveniji izvajajo predvsem hidromelioracije — izboljšanje vodnega režima v tleh. To dosežemo z uvajanjem drenažnega sistema v tla (z osuševanjem) in s postavljanjem namakalnih sistemov, (z namakanjem tal). Ob hidromelioracijah opravljamo danes tudi reliefne melioracije na kraških zemljiščih, to je odstranjevanje grmovja in osamelih skal ter ravnanje manjših reliefnih izboklin ali vdolbin. Takšni posegi v zemljišča pa so bili na kraških območjih tudi v preteklosti običajni. O njih pričajo kamniti zidovi in veliki kupi zloženega kamenja. Spremenil se je pravzaprav le obseg posegov. K melioracijam kmetijskih zemljišč prištevamo tudi agrarne operacije, zložbo zemljiških parcel in preureditve polj. Agrarne operacije izvedejo potem, ko so bile opravljene druge oblike urejanja zemljišč.

Zakaj melioracije kmetijskih zemljišč sprožajo toliko razprav in nasprotovanj?

Odgovor je, če sledimo razpravi na omenjenem posvetovanju, lahko preprosto. Melioracije se izvajajo na zemljiščih, ki jih doslej niso kmetijsko izrabljali, ali pa so bila izkoriščana zelo ekstenzivno. Prav zato pa so to zemljišča velike naravne ohranjenosti in zato zelo pomembna za stabilnost krajinskega ekosistema. Tu so otoki naravne vegetacije, živice, grmišča, skupine dreves, manjši gozdiči, posamezna drevesa, otoki močvirnih tal s kislimi travami, ločjem in trstiko. Tu so spričo obilja zatočišč tudi številne divje živali.

Melioracije večinoma uničijo take otoke večje prvotnosti in divjine. Zaradi melioracij kmetijskih zemljišč pa se morajo največkrat regulirati tudi potoki in manjše reke (v primeru melioracij v Vipavski dolini je bila regulirana celo ena večjih slovenskih rek), kar lahko prizadene divje življenje in naravno ohranjenost prostora še močneje kot same melioracije. Toda, melioracije lahko spreminjajo tudi druge vrednote v prostoru, kot so vidne prijetnosti, strukturna členjenost, erozijska stabilnost, protivetna zaščita in podobne.

Ob tem, ko ugotavljamo take posledice melioracij, se moramo vprašati, ali jih je mogoče preprečiti, ne da bi

se odpovedali izboljšanju kmetijskih zemljišč. Odgovor je lahko pritrdilen.

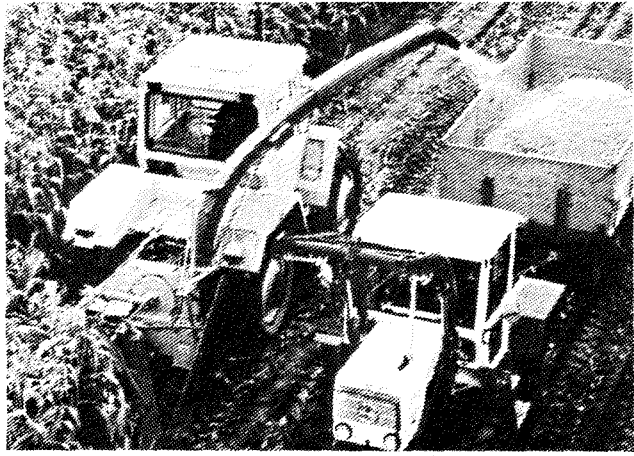
Raznaravljanja prostora ob izvajanju melioracij ne moremo povsem preprečiti. Mogoče pa ga je znatno omiliti. Melioracije je mogoče izvajati tako, da bodo v znatni meri spoštovale kakovosti prostora, hkrati pa bomo z njimi dosegli tudi njih osnovni namen, to je izboljšanje pridelovalnih sposobnosti tal. Da se v Sloveniji melioracije večinoma ne izvajajo na tak način, gre pripisati neustreznemu načrtovanju. Melioracije se skoraj dosledno načrtujejo samo s tehnično-tehnološkega vidika. To pa niso edini vidiki, ki terjajo načrtovanje. Poznamo tudi varovalno načrtovanje. To, za razliko od razvojnega tehnično-tehnološkega načrtovanja, izhaja iz temeljite analize naravnih značilnosti prostora in le-te obravnava v luči njihove še dopustne obremenitve ali spremembe. Rezultat takega načrtovanja so napovedi možnih vplivov melioracij na okolje ter predlogi in smernice za ohranjanje posameznih območij ali posameznih sestavin naravnega in kulturnega krajinskega okolja. Kot je poudaril eden razpravljalcev na posvetovanju, pa investitorji melioracij **za tako načrtovanje ne dajejo sredstev.** Tako načrtovanje celo odklanjajo.

Ali gre za strokovno ozkost ali neznanje ali strokovno zapiranje in monopol, prilaščanje odločitev o skupnih problemih zaradi samoupravne interesne organiziranosti? Najbrž so pomembni vsi dejavniki skupaj.

Monopolno obnašanje, s tem pa tudi ozka strokovna samozadostnost, je očitna posledica organizacije družbe v samoupravne interesne skupnosti. Ta se kaže na številnih področjih, ki delujejo v krajinskem prostoru: na primer v gozdarstvu, kmetijstvu, vodnem gospodarstvu, energetiki in drugod. Organizacijsko zapiranje vodi k istovetenju sektorskih interesov s širšimi družbenimi interesi, kot posledica vsega tega pa tudi k takemu obnašanju v prostoru, ki le-tega razkosa na »fevde«. Trditve kot: »To je naš kmetijski prostor in mi ga bomo urejali kot mi mislimo, da je prav«, niso ob tem nič neobičajnega. Ko je ob takem zapiranju sektorjev urejen tudi trajen vir denarja, potem je monopol popoln. Ob takem razumevanju lastnega družbenega poslanstva ni nenavadno, da se kritike tudi na račun strokovnega dela sprejemajo kot neupravičeni napadi, napadi na širše družbene interese, na dobrotamernost in podobno. **V slovenskem prostoru je prišlo do položaja, ko se sektorski interesi predstavljajo za širše družbene interese in se kot taki ne samo predstavljajo, temveč tudi srdito branijo. V prostoru so posledice takega stanja družbene organiziranosti seveda zelo slabe.** Namesto kulturne krajine, ki so jo vzdrževale številne generacije naših prednikov, nastaja geometrijsko poenostavljena tehniška krajina, v kateri je vse manj prostora za naravne sestavine, za druge dejavnosti človeka, ko je na primer sprostitev, pa tudi za bolj abstraktne kakovosti, ko je na primer istovetenje s prostorom, občutje pripadnosti itd.

Toda vse poenostavitve narava kaznuje. Narava sama po sebi teži k pestrosti. Tehniški sistemi, če niso prilagojeni naravnim procesom, zahtevajo zelo intenzivno vzdrževanje. To velja v veliki meri tudi za melioracije.

Janez Marušič

S seje republiške konference ZRVS Slovenije

Ali je potrebna prenova?

Osrednja pozornost delegatov in gostov, ki so bili na zasedanju republiške konference zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije, je veljala dvema točkama dnevnega reda. Najprej so spregovorili o poročilu o delu svoje organizacije in revije Naša obramba v minulemu letu ter o organiziranosti ZRVS Slovenije. Zatem pa so sprejeli program usposabljanja rezervnih vojaških starešin v prihodnjem letu. O tem programu smo v našem časopisu pred časom že pisali.

»Z ocenami doseženih uspehov in ob kritičnih analizah našega dela v preteklosti se nujno povezujejo tudi nove ustvarjalne pobude, usmeritve in odločitve za še boljše v prihodnje,« je uvodoma poudaril predsednik RK ZRVS Slovenije **Branko Jerkič**. V nadaljevanju je naštel nekaj vprašanj, na katera naj bi odgovorila konferenca. Gre predvsem za to, koliko je ZRVS, kot družbena organizacija, utrjevala svojo organiziranost, izvajala ustrezno kadrovsko politiko, skrbela za idejnopolitično, splošnovojaško ter obrambno in samozaščitno usposabljanje, prispevala k dejavnostim in usposabljanju delovnih ljudi in občanov, še posebej k skupnem delu z mladimi na področju SLO in DS. Del odgovorov je zapisan v poročilu. Uvodno razmišljanje o delu Naše obrambe

pa je predstavil **Danijel Lepin**.

V začetku je imela delovna predsednica konference Božena Ostrovršnik precej dela, da je udeležence vzpodbudila k razpravi, kasneje pa se je za govorniškimi odrom zvrstilo dvanajst razpravljalcev.

Alojz Hren je menil, da ZRVS ne bi smela biti suženj nekaterih organizacijskih oblik. Krajne konference ZRVS naj bi se razdelile v osnovne organizacije, te pa lahko izjemoma nastanejo tudi v delovnih organizacijah. Poudaril je, da smo po eni strani priče zmanjševanja števila KK, po drugi pa število članov ZRVS narašča. Govoril je tudi o kadrovske politiki in se vprašal, kje so vzroki za akumulacijo funkcij. Spregovoril je tudi o podatku, da je lani manj starešin dobilo priznanja in

napredovalo v višji čin.

Dušan Lješevič je dejal, da je lani zveza rezervnih vojaških starešin naredila korak naprej pri usposabljanju svojih članov v primerjavi z letom 1986. Velika zahvala za to pa gre seminarju za organizatorje usposabljanja iz občin in regij.

Slavko Soršak se je dotaknil napadov na JLA. Dejal je, da so v drugih republikah vso zadevo predimenzionirali in precenili, v Sloveniji pa smo jo podcenili. O obrambnih pripravah pa je dejal, da so vse bolj papirnate. Raziskave kažejo na nekatere pomanjkljivosti na področju SLO, med drugim tudi na nizko obrambno kulturo. Ljudje se čutijo bolj ogrožene od notranjih sil, kot pa zunanjih. Dotaknil se je konference ZK Slovenije in dejal, da mora biti tudi ZRVS ena izmed sil, ki si prizade-

vajo za uresničitev sklepov tega zasedanja.

V imenu zvezne konference ZRVS Jugoslavije je delegat pozdravil predsednik RK ZRVS Hrvaške generalpodpolkovnik **Josip Skupnjak** in jim zaželel uspešno delo.

Ivan Hafner je naštel tri področja dela ZRVS, na katerih lani niso bili uspešni. Predvsem to velja za delo aktivov ZRVS v delovnih organizacijah in šolah. Premalo so delala samoupravna sodišča, saj so v večini občin zasedala samo enkrat, izjemoma dvakrat. Opozoril je tudi, da je ZRVS premalo naredila za obveščanje javnosti o svojem delu. Poudaril je, da poklicni novinarji ne morejo zapisati vsega in da se bodo pisanja člankov morali lotiti sami rezervni vojaški starešine. Bolj pa bi morali v te namene uporabljati občinska in tovarniška glasila.

Vlado Kraševac je govoril o podružbljanju SLO in DS. Vprašal se je, kdo je kriv, da upada zanimanje za ta proces. So se ljudje naveličali ali so vzroki kje drugje? Vsako priložnost je treba izkoristiti in ljudem pojasnjevati, da je podružbljanje koristno za njih.

Kako v sedanjem trenutku

zagotoviti večjo udeležbo na usposabljanjih, se je vprašal **Ivo Gradišek**. Vsak išče odgovor na svoj način in vsak bo našel svojega. Tudi v Mariboru je večje zanimanje za praktične oblike usposabljanja in tudi tam niso zadovoljni z delom aktivov ZRVS.

Silvester Turk je menil, da je udeležba na usposabljanjih slaba, vendar ne kritično. Precej krivde za to je, po njegovem mnenju, v izbiri tem, vendar to ni glavni razlog. Ta je v pomanjkanju odgovornosti članov do svoje organizacije in splošnem družbenem razpoloženju. Vprašal se je, če ni morebiti ustanovitev Kmečke zveze prvi korak v večstrankarskem sistemu. Dejal je tudi, da ga ta zveza spominja na Hrvaško seljačko stranko iz pred vojne.

Franč Kavka je poudaril, da je v Celju udeležba na nekaterih usposabljanjih samo 25–30-odstotna. Po njegovem bi se morali vrniti na pozive, ali pa poiskati kakšno drugačno obliko obveščanja članov o predavanjih.

Republiški sekretar za ljudsko obrambo **Janko Kušar** je govoril o pestrem sodelovanju med RSLO in ZRVS, ki ni samo dobro, ampak tudi uspešno in daje rezultate. Dotaknil se je še le-

tošnih prijav za vpise v vojaške sole in akademije, ki jih je bilo več kot prejšnja leta. Navedel pa je dokaj šokanten podatek, da so na Srednjo letalsko šolo v Mostarju sprejeli samo štiri fante od štirinajstdesetih prijaviteljev. Dejal je, da tega ne bi komentiral, doler ne dobijo uradnega poročila o zdravniških pregledih. Tudi sami bodo naredili analizo, in če bo potrebno, bodo ukrepali. Govoril je tudi o napotitvah v šolo rezervnih oficirjev, kjer bi morali najti motiv, da se bodo fantje bolj odločali zanje.

Jože Šteh je pozdravil konferenco v imenu RK SZDL in dejal, da je tudi ZRVS potrebna prenova.

Bojan Fertin pa se je vprašal, kaj so občinske konference storile, da bi se povečala udeležba. Po njegovem mnenju samoupravna sodišča niso opravila svoje dolžnosti in jih premalo uporabljajo.

V nadaljevanju so delegati sprejeli program usposabljanja v prihodnjem letu in poslušali informacijo o poteku priprav na srečanje ZRVS Jugoslavije, ki bo letos v Srbiji.

B. K.

S poti k odkritju muzejske spominske celice v Ravensbrücku

»In če vek bi minili,
ne bomo krivcev pozabili!«

Te verze je pred smrtjo napisala v Ravensbrücku koroška ljudska pesnica Katarina Miklavova.

Njena želja in želja vseh živih in mrtvih internirank, se je izpolnila. Uprava taboriškega muzeja je že kmalu po vojni spodbujala vse države, ki so imele svoje državljanke v taborišču, da uredijo svoje spominske celice. Prvi spomenik in muzej je zgradila Nemška demokratična republika (od 1956.-1959. leta). Ob nekdanjem taboriščnem zidu so uredili množične grobove in na zid napisali imena vseh držav, ki so imele svoje internirance v Ravensbrücku in njenih podružnicah. Na častnem mestu je tudi Jugoslavija, ki je že leta 1941. v tem taborišču imela štiri Slovenke. Do konca vojne je trpelo v tem peklju približno 2800 Jugoslovank; največ je bilo Slovenk (2300).

V nekdanjem bunkerju so države uredile svoje spominske celice. Naša celica je bila 1975. leta obnovljena. Nekaj let pozneje je voda zalila bunker in morali so iskati nov prostor za muzej. Uprava muzeja je 1986. leta obvestila Jugoslavijo, da ji je dodelila dve celici za spominsko-muzejski prostor. Oblasti smo pred vprašanjem, kje

Jugoslovanska celica

V vrsti taboriščnih celic, ki so urejene v spomin na taboriščnice iz različnih evropskih držav, sta tudi dve tako imenovani jugoslovanski celici, ki sta bili lani jeseni do konca obnovljeni in preurejeni. V eni celici je postavljenih petnajst bronastih soh kiparke Vide Jocićeve iz Beograda, ki simbolizirajo taboriščni apel. Apel je tudi naslov te skupinske kiparske stvaritve. V sosednji celici je simbolično predstavljen narodnoosvobodilni boj v Jugoslaviji in vloga žensk v njem. Razstavljeneh je nekaj predmetov, ki so nastali v tem taborišču, na stenah pa so temne marmorne plošče z vklesanimi imeni vseh umrlih Slovenk v Ravensbrücku.

Na prelepi beli zavesi je natisnjen zemljevid Jugoslavije in Slovenije, pridan pa mu je znani Prešernov verz iz Krsta pri Savici: »Tja bomo našli pot...«

dobiti finančna sredstva. Na iniciativo predsednice odbora Ravensbrück pri RO ZZB NOV Slovenije inž. Sonje Lapajne so se internirke obvezale, da bodo začele nabiralno akcijo v delovnih organizacijah po vsej Sloveniji. Z velikimi prizadevanji in dobro voljo so v nekaj mesecih zbrale toliko denarja, da so se lahko začele tehnične priprave za ureditev spominske celice. Zbrale so dve tretjini potrebnih finančnih sredstev, ostala sredstva pa sta prispevala Zvezni komite za borbe in invalide ter slovenski proračun. Ustanovljen je bil tudi poseben od-

bor za ureditev spominske celice, ki ga je uspešno vodila Božena Legiša.

Priprave in izvedba projekta so trajale več kot leto dni. Pozno jeseni 1987. so bila končana vsa dela pod strokovnim vodstvom projektantke inž. arh. Majde Lajovičeve. Prvi obiskovalci so hvalili izvirno zamisel projektantke. Tudi pozneje je direktor muzeja dr. Litschke še dvakrat pisno izrazil zadovoljstvo nad domiselno urejeno celico. Hladna jesen nas je preprečila, da bi tedaj slavnostno odprli svojo spominsko celico. Slavnost v taborišču smo prestavili na pomlad, na sredo, 18. maja. Pripravljali odbor za ureditev spominske celice in potovanja agencija Kompas sta z velikimi prizadevanji organizirala potovanje v Ravensbrück. Kompas je za udeležence odobril tudi 20-odstotni popust.

Iz Ljubljane je odpotovalo 15. maja 88 nekdanjih internirank Ravensbrücka, njihovih svojcev in gostov.

Do proslave smo doživeli že veliko lepega in prijetnega, vendar smo bili z mislimi in željami usmerjeni v Ravensbrück.

Tisto sredo, na dan slavnosti, nas je pozdravilo sonce. Iz Vzhodnega Berlina smo se napotili na 90 km dolgo pot proti Ravensbrücku. Pot je vodila mimo nekdanjega koncentracijskega taborišča Sachsenhausen, skozi katerega je šlo nad 177.000 internirancev (med njimi 250 Slovencev). Ta pekel sta preživela tudi naša znana Slovenca Prežihov Voranc in Ivan Levar.

Peljali smo se še mimo nekdanjega koncentracijskega taborišča Oranienburg, podružnice taborišča Ravensbrück. Centralno taborišče Ravensbrück je imelo okrog 50 podružnic; v vseh so bile naše žene in dekleta v večjem ali manjšem številu.

Od Fürstenberga je bilo do našega cilja le še nekaj kilometrov. Nekdaj skrito taborišče je sedaj odprlo pogled na poslopja, ki spadajo k muzejskemu kompleksu, barake – bloki in drugi objekti pa so izginili. Prostor pred vhodom v muzejske prostore je lepo urejen. Kdor ni doživel fašističnih grozot, si kar ne more predstavljati, da so se v tem zelenju, na teh cestah sprehajalnih stezah, nekdanj sprehajali le SS-ovci in smrt.

Na parkirnem prostoru so nas že čakali direktor muzeja dr. Litschke in dva predstavnika vzhodnonemškega uporniškega gibanja. Kmalu je prispel Tone Kropušek, predstavnik mariborske Hidromontaže, ki nam je s svojimi delavci pomagal pri gradbenih in ostalih delih v muzejski celici.

Nekdanje internirke pa so v času do proslave iskale razne prostore, barake in druga mesta, ki so jim ostala v spominu, a vse zaman; vse se je spremenilo.

Malo pred začetkom proslave so prišli še gostje jugoslovanskega veleposlaništva v Vzhodni Nemčiji: veleposlanik Milan Predojevič, konzul Voja Brozović in drugi.

V mali dvorani se je začela

proslava. Z lepimi in toplimi besedami je direktor dr. Litschke pozdravil bivše internirke in goste. Govoril je o delovanju muzeja in na koncu zopet pohvalil ureditev jugoslovanske celice. Potem je vodstvo programa prevzela Božena Legiševa. Pozdravila je vse obiskovalce in predala besedo slavnostnemu govorniku Jožetu Božiču, sekretarju RO ZZB NOV Slovenije. Njegove besede so priklicale mnogim solze v oči. Za njim je spregovoril še jugoslovanski veleposlanik Milan Predojevič. Oba govornika sta se na koncu zahvalila nekdanjim internirankam za prispevek v NOB in jim zaželela še veliko zdravja.

Program je nadaljevala Božena, ki je z izbranimi besedami izrekla zahvalo

Lojzeta Krakarja, Vere Albrehtove, Anice Černejeve, Erne Muserjeve in Katje Špurove. Njeno izvajanje je bilo na taki umetniški ravni, da se ga ne bi sramovala poklicna igralka.

Po svečanosti v dvorani so bivše internirke in predstavniki ambasade položili vence na zid izza skupnih grobov.

S fotografiranjem vseh udeležencev proslave ob jugoslovanskem grobišču je bil končan prvi in osnovni del našega potovanja.

Dneve, ki so nam ostali do vrnitve v Ljubljano, smo izkoristili za ogled mest vzhodne in zahodne Nemčije.

Petek, 20. maja pa smo udeleženci potovanja namenili obisku nekdanjega koncentracijskega taborišča

Jože Božič:

»... Med koncentracijska taborišča, v katerih so umirali in trpeli protifašisti, pripadniki vseh evropskih in drugih narodov, med njimi tudi naši ljudje, je v zgodovino slovenskega in vsega jugoslovanskega ljudstva vgrajeno tudi taborišče Ravensbrück. Obnovljena spominska celica bo s svojimi dokumenti in umetniškim delom posredovala in pripovedovala obiskovalcem muzeja, še posebej mladim generacijam, o strahotah II. svetovne vojne, o enem izmed bojnih prizorišč, ki so bila sestavni del našega skupnega boja proti fašizmu – boja za osvoboditev narodov, svobodo in dostojanstvo človeka in o katerih prispevkih se še vedno, po tolikih letih, dodajajo nova spoznanja in nove vrednote.

Daleč je za nami tisti septembrski dan leta 1941, ko so se odprla vrata taborišča Ravensbrück tudi prvim internirankam iz Slovenije. V nekaj letih je bilo v to taborišče pripeljanih preko 3000 mater, žena in mladih deklet iz raznih krajev Jugoslavije, med njimi kar 2000 iz Slovenije in dvesto dvajsetim izmed njih je ugasnilo življenje. Časa nasilja, ponižanja in taboriščnih strahot niso preživele. Poklonimo se spominu umrlih internirank naših in številnih drugih narodov z enominutnim molkom.

Ponosni smo na naše internirance, ki so od prvega dne ujetništva vse do osvoboditve vodili veličasten boj in tudi organizirali ilegalni boj za ohranitev življenja in duha, pomagali v tem boju drug drugemu, si prižigali iskrico vere in upanja, da se bo to strahotno, nerazumljivo početje enkrat končalo, da se bodo vrnili domov, da bodo postali zopet ljudje, osvobodjeni zatiranja in suženjskega dela. Tudi za zidovi tega taborišča se Slovenke in Jugoslovanke niso nikdar izneverile svoji domovini. V zgodovini naše samoupravne socialistične družbe bo to za vedno zapisano z zlatimi črkami.

Spomnimo se pretresljivih stihov naše internirke, ki so nastali v tem taborišču:

»Vse je pripeto k tlom, le duh, je prost. In ta potuje z belimi oblaki in je med nami in svobodo most«.

V tistih strašnih letih je mnogo belih oblakov dan za dnem hitelo proti domovini in z njimi brez števila pretočenih solza, žalosti in upanja. Dnevi kot življenje dolgi pa so vse bolj krepili duh svobode, ki se ni uklonil še tako grozovitim metodam fašističnega nasilja.

Zaobljube ob zlomu fašizma, da se naj nikoli več ne ponovijo strahote druge svetovne vojne, so se vse do danes v Evropi vsestransko uresničevale. To potrjujejo tudi številni spominski muzeji na mestih nekdanjih taborišč, kjer se z veliko skrbjo ohranjajo pričevanja o preteklosti in kjer se vsakodnevno, ne glede na narodno pripadnost, jezik in versko prepričanje, srečujejo ljudje, obiskovalci spominskih muzejev, ki verujejo v mir in sožitje med narodi. Še posebej nas veseli, da je med njimi mnogo mladih...«

vsem, ki so finančno in drugače pomagali urediti celice.

Tiho so zveneli tudi akordi Ajdičeve kantate Ravensbrück. Proslavo je zaključila nekdanja interniranka Ljubica Filipič v lagerski obleki. Recitala je taboriščne pesmi nekdanjih internirank, priznanih pesnikov:

Buchenwald. Nekaj kilometrov od slavnega Weimarja so fašisti zgradili že leta 1937 taborišče za svoje politične nasprotnike. Taborišče se je po potrebi širilo sredi bukovih gozdov. Skozi Buchenwald je šlo 238.000 jetnikov. V samem taborišču je umrlo več kot 51.000 ljudi iz vse

Evrope. Od 1471 Slovencev jih je umrlo več kot 700. Komisija za bivše politične zapornike, internirance in izgnance je položila venec v krematoriju. Dobro in bogato opremljen muzej hrani veliko pomembnih dokumentov in veliko predmetov, ki so jih uporabljali interniranci in njihovi mučitelji. Pretreseni smo zapustili to

množično mučilnico borcev proti fašizmu.

Naslednji dan smo se vrnili v Ljubljano srečni in zadovoljni, da so taborišča daleč za nami. Na dolgi poti domov smo razmišljali, kako je strašno, če se človek spremeni v krvoločno zver in zaželeli, da se koncentracijska taborišča nikdar ne ponovijo.

I. M.

Iz popotnega foto albuma

J. Božič

Stabilno financiranje da, toda ne samo proračuna Zanimiv posvet o problemih zgodovine NOB

Javna razprava o ustavnih spremembah v Sloveniji ni bila množična, to pa še ne pomeni, da ni bila resna in poglobljena. Zvrstila se je vrsta javnih tribun, okroglih miz in strokovnih razprav. Na vseh se je pokazalo, da smo za izhod iz krize in za hitrejša korake v sodobnost. Opredelili smo se tudi za nujne spremembe ekonomske politike.

Posebne pozornosti pa je bil v tej razpravi deležen 31. amandma, ki ureja financiranje JLA. Večinsko stališče je, da je potrebno zagotoviti v okviru proračuna federacije stabilen in zanesljiv način financiranja, pri čemer pa moramo ohraniti prispevek republik in pokrajin, tako imenovano kotizacijo, kot pomemben in enakopraven vir.

Vendar pa bi določitev dveh namenskih virov, davka iz dohodka OZD in davka iz osebnega dohodka, ne le postavila pod vprašaj (kot so poudarili v javni razpravi in tudi na nedavni seji novoizvoljenega sveta za SLO in DS pri predsedstvu RK SZDL Slovenije) kotizacijo kot izraz odgovornosti republik in pokrajin za razvoj JLA, ampak bi bistveno spremenila materialne možnosti republike pri uresničevanju in zadovoljevanju splošnih in skupnih potreb. Hkrati pa bi to pomenilo novo obremenitev združenega dela, delavcev in delovnih ljudi.

Kot so poudarili v razpravi, je treba pri financiranju potreb JLA upoštevati srednjeročni načrt razvoja, graditev in opremljanje JLA, pri tem pa že v ustavi določiti, da ta program sprejema Skupščina SFRJ.

Do predloga 31. amandmaja je prišlo zaradi težav pri financiranju JLA.

Po podatkih republiškega sekretariata za finance je naša republika redno plačevala svojo kotizacijo. Je ta ali ona izmed republik: ne? Nihče v Beogradu ne pove, kdo ne plačuje redno. A bi ne smelo biti problemov, saj ima od lanskega novega leta SDK vso zakonsko pravico, da republikam in pokrajinam zaseže denar, namenjen za JLA. Zatika so torej pri drugih dveh virih, in sicer prometnem davku in carinah ter nekaterh drugih davkih.

Omeniti je tudi treba, da so udeleženci v javni razpravi menili, da je predlagatelj izhajal iz predpostavke, da je stabilno financiranje možno le mimo delegatske skupščine.

Vendar tudi sedanja ustava zagotavlja financiranje JLA zunaj proračuna, če bi bila Jugoslavija ogrožena. V zadnjem odstavku 279. člena namreč piše: »Za potrebe ljudske obrambe in državne varnosti, ki nastanejo zaradi izrednih okoliščin, sme Skupščina SFRJ na predlog Predsedstva SFRJ samostojno določiti vire sredstev, oziroma prevzeti kreditne ali druge obveznosti, če teh potreb ni mogoče zadostiti iz proračuna ali proračunskih rezerv federacije.«

Tudi to je vzrok, da 31. amandma ni dobil podpore ne v javni razpravi ne na seji sveta za SLO in DS pri predsedstvu republiške konference SZDL.

Bojan Kuntarič

Z vaje moščanskih teritorialcev

Prvi partizanski miting

Dobro zamaskirani so bili teritorialci skoraj nevidni za nasprotnika.

Enota teritorialne obrambe občine Ljubljana Moste-Polje, ki nosi ime po Miro Percu-Maksu, je prejšnji teden preživela na osnovnem usposabljanju. Na začetku urjenja so najprej oblikovali in popolnili

osnovne enote z vojniki in tehniko, hkrati pa so namenili pozornost izpopolnjevanju vojaških veščin.

Po prvih streljih iz zasede, so »napadalci« zapustili oklepneke...

Po končani vaji so si teritorialci in vojniki privoščili kratek odmor ob cigareti.

... in iskali varno zaklonišče.

Nato so pripravili dvostransko vajo, v kateri sta sodelovali tudi enota vojaške policije JLA in enota za protispecialne dejavnosti teritorialne obrambe občine Ljubljana Center. V njej so postavili dve zasedi sovražniku. Posebno doživetje je bilo napad na kolono sovražnikovih oklepnikov. Teritorialci in pripadniki JLA so pokazali, kako bi v takem primeru morali postaviti zasedo, kje bi morali biti mitraljezi, kje bi morali imeti vojniki zaklonišča. Svojo usposobljenost so prikazali tudi pri protidesantnem boju, ko so morali uničiti sovražnika, ki je s helikopterji vrnil svoje skupine na osvojenem ozemlju.

Usposabljanje in vaja sta potekala na območju občine Ljubljana Moste-Polje in delno na območju občine Grosuplje, predvsem v Zgornji Slivnici. Nekakšen vrhunec usposabljanja moščanskih teritorialcev pa je bilo ostro streljanje na strelišču na Velikih Blokah.

Na Pedagoški fakulteti v Mariboru so Medobčinski svet ZKS za Podravje, Pedagoška fakulteta – oddelek za zgodovino in geografijo in Zavod za šolstvo Maribor – organizacijska enota Maribor pripravili zanimiv posvet učiteljev zgodovine o problemih zgodovine narodnoosvobodilnega boja v Sloveniji.

Na posvetu je sodeloval z uvodno besedo dr. Tone Ferenc, znanstveni svetnik iz Inštituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani in redni profesor ljubljanske filozofske fakultete. Njega in njegovo bogato ustvarjalnost na področju zgodovine NOB je predstavila prof. Ljubica Šuligaj s Pedagoške fakultete.

Dr. Tone Ferenc je ugotovil, da smo pri znanstvenem preučevanju zgodovine narodnoosvobodilnega boja šele na polovici poti, čeprav je bilo po vojni opravljeno ugotovljeno velikansko delo. O tem pričajo knjige in monografije, ki zadevajo obdobje NOB. Vključno temu pa smo pri tem preučevanju še vedno naredili premalo in nas čaka še dosti trdega dela. Še vedno je premalo poklicnih zgodovinarjev, ki bi raziskovali nekatera temeljna vprašanja narodnoosvobodilnega boja. Po vojni so posamezni politični funkcionarji ravnali sekaško, saj so zmotno mislili, da je za to delo sposoben kar vsak udeleženec NOB ne glede na svojo izobrazbo.

Zgodovino NOB lahko danes v širši zasnovi obravnavamo zgolj na podlagi zgodovinskih virov, tudi tistih iz tujih arhivov. Mnogi ne domneajo, da so za delo v tujih arhivih potrebne devize. Tako devize za dnevne raziskovalce sicer nekako še zagotovimo, deviz za mikrofilme in za izdelavo kopij posameznih dokumentov pa zlepa ne. V britanskem državnem arhivu v Londonu, ki hrani dosti zanimivih dokumentov o NOB, je treba plačati za eno kopijo, preračunano v naš denar po tečaju z dne 17. maja, 720 dinarjev.

Dogaja se, da ponekod še vedno izdajajo razne zbornike in druge zgodovinske publikacije s tematiko NOB, vendar k delu ne pritegnejo nobenega kvalificiranega zgodovinarja. Ljudje danes ne pristajajo na črnbelo prikazovanje dogodkov iz NOB in zahtevajo avtentične podatke. Odveč so tudi pretiravanja pri prikazovanju uspehov partizanskih enot. Podatki o neniških izgubah v Dražgošah, denimo, so sprva naštevani več kot tisoč padlih; pozneje se je to število zmanjšalo na 500 in se nazadnje skrčilo na 120; on sam (dr. Tone Ferenc) pa je ugotovil, da je padlo le 26 oziroma 27 nemških vojakov.

V nadaljevanju je dr. Tone Ferenc dejal, da je izredno pomembno prav to, da so vsi arhivi iz obdobja NOB na razpolago zgodovinarjem. Pravimo, da je v naši družbi danes ni več tabu tem, da pa so še vedno tabu dokumenti, ki bi morali biti zgodovinarjem za znanstveno preučevanje dostopni. Miniti je moralo celih 25 let, da je izvedel za obstoj zapiska s sej centralnega komiteja KPS v letih 1944 in 1945. Ni si jih smel kopirati, temveč si jih je lahko prepisal na roko, čeprav je takrat sodeloval pri pisanju zgodovine Zveze komunistov Jugoslavije.

Zgodovino NOB je v Jugoslaviji še vedno deležno očitka, da je režimsko in da črnbelo prikazuje posamezna dogajanja v NOB. Mnenje o režimskosti zgodovino NOB je dr. Ferenc odločno zavrnil. Res pa je, da so morali po vojni z nekaterih razstav NOB odstraniti fotografije osebnosti, ki so jih odstranili iz političnega življenja. Zgodovinarji NOB se s takšnim ravnanjem niso nikoli strinjali, saj so pri svojem raziskovalnem in znanstvenem delu zavezani predvsem resnici. Zavrnil je tudi teze o tem, da je šla partija v boj zato, da bi se dokopala oblasti. Če bi bilo šlo za to, bi svojih najboljših kadrov vsekakor ne pošiljala v prve bojne vrste.

M. K.

Terminologija, ki zavaja

Znano je, da smo v času NOB v Sloveniji dajali imena enotam po zaslužnih osebah, pesnikih, herojih, puntarjih itd. na pr. Gregorčičeva, Tomsičeva, Gradnikova brigada in tako naprej. Le malokrat se je zgodilo, da bi enotam, razen odredov, dali ime po pokrajinah ali mestih, na primer Ljubljanska brigada. Povsem drugače se je dogajalo v drugih predelih Jugoslavije, kjer so praviloma dajali imena enotam po pokrajinah.

Do tu ni nič narobe. Nekoliko narobe je postalo takrat, ko so se v te enote začeli vključevati borci iz drugih predelov. No, tudi to še ni bilo narobe. Nejasnosti in celo nesporazumi, predvsem med mladimi, so nastajali takrat, ko so začeli za pripadnike teh enot uporabljati napačno terminologijo, ki ljudi zavaja. Govorniki na proslavah, pisci monografij ali zgodovinskih romanov iz časa NOB in celo zgodovinarji v vseh delih Jugosla-

vije, z izjemo Slovenije, pišejo in govorijo o Dalmatincih, Krajišnikih in podobno, namesto borci dalmatinske brigade in divizije.

Taka terminologija dostiokrat celo namerno zavaja mladino v zmoto češ, da so se v teh enotah borili zgolj borci določenega predela. Zgodovinsko pa je dokazano, da so se v njih borili številni Istrani in Primorski Slovenci-prekomorci, ki so bili pogosto glavna udarna moč teh enot.

O tem ne bi pisali, če bi se v zadnjem času v delu jugoslovanskega časopisja ne pojavile težnje po zmanjševanju slovenskega deleža v NOB. Nekateri članki celo namigujejo, da mi sami Slovenije in Slovenskega primorja ne bi zmogli osvoboditi. Kot Slovenec si od nikogar ne dovolim očitati, da me je osvojeval, ker sodim, da sem dovolj prispeval k skupnemu boju in lahko trdim, da sem se »osvobodil sam«. **Žarko Žbogar**

Teritorialci, s katerimi smo se pogovarjali, so nas opozorili na odnos krajanov. Ta je bil zelo dober in v vseh naseljih ali vaseh, skozi katere so šli (naštevamo samo nekatere: Podlipoglav, Pance, Veliki in Mali Lipoglav, Zgornja Slivnica in Perovo), so jih sprejeli z odprtimi rokami.

Moščanski teritorialci pa so se jim delno oddolžili s pravim partizanskim mitingom v Malem Lipoglavu. Program so pripravili sami, za prijetno ozračje pa je poskrbel harmonikar, tudi pripadniki teritorialne enote občine Ljubljana Moste-Polje. **B. K.**

Pogled na Kitajsko Korak nazaj?

»Največja nevarnost ni v podražitvah, temveč v vrnitvi na tradicionalen sistem načrtovanja!«

Li Yining s pekinške univerze, priznan ekonomist in tesen sodelavec generalnega sekretarja KP Kitajske Zhao Ziyanga

Kot kaže razvoj dogodkov v procesu kitajskih reform, (za zdaj) še niso uspeli zavrniti bolezni, ki se praviloma pojavi po obdobju prvih uspehov v reformnih prizadevanjih: podražitve se ne kako izmikajo nadzoru, poleg vsega pa imajo močan socialni naboj. Znano je, da od sicer milijarde okrog 200 milijonov Kitajcev živi v večjih mestih, prav mesta pa že dolgo niso več življenjsko okolje, kjer bi se cedila med in mleko. Po najnovejših podatkih prav ti prebivalci kar polovico svojih prihodkov namenijo za prehrano. V prvem trimesečju letošnjega leta so cene na Kitajskem v povprečju poskočile za 11 odstotkov. V večjih mestih za 13,4 odstotka, če upoštevamo cene maloprodajnih izdelkov na trgu, pa kar za 48,7 odstotkov, kar se zlasti pozna pri zelenjavi. V nekaterih večjih mestih, med njimi tudi v osemmilijonskem Pekingu, so oblasti cene »prilagodile«, kot na Kitajskem strokovno pravijo podražitvam. Cene so namreč prilagodili za štiri vrste osnovnih živil: za svinjino, jajca, sladkor in zelenjavo.

Del omenjenih živil (sladkor, svinjino in jajca) lahko Kitajci od začetka letošnjega

leta ponovno kupujejo samo na točke, kar med prebivalstvom upravičeno velja za nepriljubljeno obliko raciniranja porabe. Ta živila bi Kitajci sicer še vedno morali dobiti po starih cenah, vendar so v dneh pred podražitvami dobesedno razgrabili police trgovin s prehrabeni izdelki.

Premalo za zadovoljstvo

Od začetka junija bodo živila, ki se bodo še naprej kupovala na točke, imela novo ceno, ki bo višja za 30 do 60%. Glede na dejstvo, da hrana že zdaj predstavlja temeljno postavko v proračunu kitajske družine, je potemtakem vsaka podražitev tesno povezana z neposrednimi hudimi udarci po življenjskem standardu. S tem je povezano tudi nezadovoljstvo različne silovitosti. Kitajsko vodstvo se je te dni resda izkazalo kot velikodušno – vsakemu zaposlenemu državljanu je sklenilo nameniti dodatek mesečni plači v višini 10 juanov, kar naj bi začelo veljati s prvim junijem. Če bi takšno povišanje uvedli brez napovedane podražitve, bi morda do neke mere pomagalo, pravijo Ki-

tajci, zdaj, ob podražitvah, pa bo komaj kaj zaleglo.

Tisti, ki z mesečno plačo ne presežejo 60 juanov, kar je okrog 16 ameriških dolarjev, ki jim že doslej konec meseca v denarnici ni ostalo ničesar, bodo lahko za dodatek desetih juanov kupili nekaj več kot kilogram svinjine, nikakor pa ne kilograma šunke ali klobas, ki že zdaj stane okrog 13 juanov. Nemalo je zato tudi takšnih, ki že izražajo bojazen, da bo to zadovoljstvo kratke sape, saj ne naraščajo samo cene hrane.

Med najbolj ogroženimi so delavci, ki nimajo možnosti dodatnega zasluzka in tudi večina intelektualcev. Njihovi prejemki so bili namreč že doslej na meji revščine ali pod njo, čeprav so na trinajstem partijskem kongresu novembra lani z zvenečimi besedami govorili o »pome-nu, mestu in vlogi« intelektualcev za kitajski razvoj. Medtem ko prvi še molčijo, trpijo in čakajo, da se voda prelije čez rob, so drugi vse bolj glasni in nezadovoljni ter izražajo vse bolj konkretne zahteve, ki pa doslej še niso naletele na uradne odgovore. Nedavno so na primer na Kitajskem izračunali, da je povprečna življenjska doba kitajskega intelektualca, zaradi težkih razmer, v katerih živi, komajda 50 let, kar je seveda krepko pod dobo povprečnega Kitajca, ki živi okrog 68 let.

Vračanje na staro

Mnogi študentje, tudi zaradi tega zapuščajó univerze, na katere so se sicer s težavo vpisali, mnogi profesorji od-

hajajo med zasebne obrtnike, malodane vsi pa tako ali drugače čakajo na življenjsko priložnost, da bi odšli na delo v tujino. Nasprotja, ki se v procesu reform še zaostrujejo, predstavljajo potemtakem največjo nevarnost za izvajanje samih reform. V paničnem strahu za stabilnost družbe, ki je zaradi vrtoglavih cen resda načeta, ni pa ogrožena, bi se namreč utegnili državno vodstvo ustrašiti posledic globljih sprememb, ki bi,

s tem se namreč vsi strinjajo, morala pomeniti tudi nadaljnje prilagajanje cen in prejemkov.

Zagovorniki starega ekonomskega sistema, se pravi centralistično-planskega gospodarjenja in neomejenih državnih posegov, tako dobivajo v roke vse močnejši izgovor za vrnitev na staro. Državljeni, zlasti okrog 800 milijonov Kitajcev, ki živijo na vasi (zaradi njihove podpore je pred desetimi leti začeti

proces reform tudi dobil tako silovit razmah), so spčetka bili v celoti za reforme, ki so naprej prinašale več svobodin, pa tudi prva znamenja materialne blaginje. Prebivalstvo zdaj sicer še ne odstopa od podpore reformni naravnosti vodstva brez katere zagotovo ne bo kitajske perspektive. Kljub temu pa se (zlasti najbolj ogroženi) sprašujejo, ali morajo izmed celotne milijarde Kitajcev, najhuje trpeti prav oni.

Miha Lamprecht

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do t

Moskva-Washington: Ameriški predsednik Reagan in sovjetski partijski voditelj Gorbačov se bosta med bližnjim srečanjem v Moskvi pogovarjala o vrsti problemov, vendar pa ni pričakovati, da bosta storila kaj bistveno novega za njihovo odpravo. To je izjavil ameriški državni podsekretar za politična vprašanja Armacost. Največ pozornosti naj bi državnika namenila nadzoru oboroževanja, območnim problemom, človekovim pravicam in bilateralnim vprašanjem.

Medtem v ameriškem senatu še vedno vlada negotovost glede ratifikacije ameriško-sovjetskega sporazuma o odstranitvi raket srednjega in kratkega dosega.

Kabul: Afganistanski uporniki so na Kabul izstrelili več raket, vlada pa je pro-

testirala, ker menda sosednji Pakistan krši določila ženevskega sporazuma. Uporniki se množično pripravljajo, da bi po umiku sovjetskih čet zavzeli pomembne strateške točke in ogrozil kabulski režim, za katerega še vedno pravijo, da je nelegitimen.

Beirut: Spopadi med proirskimi pripadniki AMAL in proiransko božjo stranko Hezbolah v južnih predelih Bejruta se nadaljujejo. Število žrtv narašča iz dneva v dan, Sirija in Iran pa še nista našla skupne formule za ustavitev prelivanja krvi.

Johannesburg: Južnoafriški sindikati se pripravljajo na vsedrjavni protest. Na ta način naj bi izrazili nezadovoljstvo zaradi napovedanega zakona o omejevanju pravice do stavke.

Tudi v Aziji spomini ne bledijo

Vlada japonskega premiera Takešite – na oblast je prišla lani v pozni jeseni – se mora od vsega začetka otepati z najrazličnejšimi težavami, ki so večinoma povezane z japonskimi odnosi s tujino.

Kadarkoli poskuša tujina vplivati na japonsko zunanjo politiko, sta vedno v ospredju dve temi: japonska trgovinska politika in pozabljanje japonske preteklosti, to je dogajanje med drugo svetovno vojno. Medtem ko razpravo o japonski zunanji trgovini načenjajo predvsem ZDA in države Evropske skupnosti, drugi dve najmočnejši gospodarski grupaciji na svetu, se interesi vzhodnoazijskih japonskih sosedov koncentrirajo na obravnavanje načina, kako Japonska gleda na svojo novejšo zgodovino oziroma na

vlogo Japonske v Aziji med minulo vojno.

Najnovejša nasprotja v tem gledanju, ki že kar nekaj časa ne dajo miru japonskemu vodstvu, se nanašajo na LR Kitajsko in Južno Korejo. Vlada v Tokiju si zaman prizadeva, da bi Kitajci in Korejci pozabili na žalitve, ki jih je izrekel japonski minister Sisuke Okuno. Po svojem položaju v parlamentu ni bil pristojen, da bi karkoli izjavljal v tujini, zato je izkoristil domačo priložnost, med pripravami na proslavo cesarjevega rojstnega dne. Pred enim mesecem, 21. aprila letos, si je dovolil izjaviti, da se »japonsko-kitajska vojna ni začela z japonsko agresijo!«

Po njegovem ni mogoče govoriti o agresiji na Kitajsko. Na temelju tedanjega političnega položaja na sve-

tu, je dejal minister Okuno, Japonska ni imela nobene druge izbire, zato je ravnala tako, kakor so se dogodki razvijali. Znani incident na »Mostu Marca Pola« na Kitajskem, ki je sprožil japonsko-kitajsko vojno od leta 1937 do 1945 (vsa vzhodna Azija je ta incident ocenila kar čisto navadno japonsko provokacijo), je minister ocenil kot nepomembno »nesrečo«.

Razumljivo je, da so v Pekingu in v Seulu viharo reagirali na takšno popravljanje zgodovinskih dejstev, kot si ga je dovolil japonski minister. Ni bilo treba dolgo čakati in že se je v tej zvezi oglasila tudi japonska opozicija. Opozicijske stranke v japonskem parlamentu so zahtevale odstop ali pa odpustitev ministra Okune in zagrožile, da bodo postavile v parlamentu vprašanje za-

upnice vladi. Oglasil se je premier Takešita in v parlamentu izjavil, da ne more nihče oporekati japonski krivdi za začetek vojne v Aziji. Pri tem je uporabil frazo, s katero je prej nastopal njegov predhodnik na položaju predsednika vlade Nakasone. Liberalno-demokratska vlada je bila prepričana, da se bo vihar poleg, ko se bo minister Okuno javno opravičil in »vzel besedo nazaj«.

To se ni zgodilo! Okunu še na misel ni prišlo, da bi ravnal tako, kakor mu je ukazalo strankino vodstvo. Še to je dejal, da ne namerava odstopiti s položaja v vladi. Ta trma je napotila zunanjega ministra Una, da je svojemu kolegu v vladi svetoval, naj v prihodnje opusti vsako podobno izražanje v javnosti, »saj je vendar očitno, kako zelo so japonski sosedje še občutljivi na dogodke med 2. svetovno vojno«. Znotraj vladajoče stranke se je začelo utrjevati prepričanje, da

Pekinga in tudi Seula ne bo mogoče več pomiriti, če bo Okuno še nadalje ostal v vladi. Na koncu se je Okuno le vdal pritisku in odstopil.

Po vsem svetu prevladuje prepričanje, da Japonska nekam brezbrizno obravnava svoje stališče in ravnanje med 2. svetovno vojno. Enako brezbrizno je tudi njeno stališče do odgovornosti za divjaštvo na bojiščih. Številne vlade so zavzele stališče, da ne bodo sodelovale z nobeno povojno japonsko vlado, v kateri bodo ljudje, ki so si umazali roke v vojnih časih ali sodelovali v pripravah za vstop Japonske v vojno. Kako spretno je znala japonska diplomacija izigrati to stališče, dokazujejo podatki, da so bili samo sosedje tisti, ki so Japonsko opozarjali na njeno krivdo za vojni požar, na njen dolg do držav, ki so postale njena žrtev. O vsem tem danes večina Japoncev noče nič vedeti.

Posebno presenetljivo je

tudi spoznanje, da marsikje v Evropi, kjer so doživeli vojno, hitro pozabljajo, kakšne brazgotine so zapustile tedanje rane. Za dogodke na azijskih bojiščih kažejo malo zanimanja, ogorčenje, ki ga kažejo Kitajci in Korejci, pa jim je tudi deveta brigada. Dejstvo je tudi, da danes skoraj ni področja v japonski politiki, ki bi kaj prida upoštevala občutljivost sosedov, ko gre za sodelovanje z nekdanjim zavojevalcem. To je opaziti v gospodarski politiki in se ga prek razvojne pomoči do obrambnih vprašanj.

Opazovalci pripominjajo, da se opozicijske stranke v japonskem parlamentu ob tako spornih vprašanjih, kakor je bila zdaj izjava ministra Okune, vedno postavijo na stran tožnikov iz drugih azijskih držav. Toda, kolikor bolj se bodo časi 2. svetovne vojne odmikali, toliko temeljiteje bo japonska vlada poskušala izbrisati spomine najo, doma in v tujini. ■

terme čatež
OB VSAKEM ČASU, ZA VSAKOGAR NEKAJ
do emona hoteli

TAMIZ 40 let Mengeš
IZDELOVANJE NOTRANJE OPREME IN POHIŠTVA
MENGEŠ, BLEJČEVA CESTA
TELEFON: (061) 737-137, 737-321
TEK. RACUN ŠT.: 50120-601-30138 LB
DOMŽALE

Jezersko: »nosilci turističnega razvoja« zatajili Od lepote se ne da živeti

Gostinstvo diha kot astmatik, turistična ponudba je več kot skromna, reklame ni, prospekti so domala neznana stvar!

Bodeča neža, ki so si jo pred meseci na ljubljanski televiziji »prislužili« Jezerjani zaradi propadajočega hotela Kazino in umirajočega turizma nasploh, je ne le zbudila, temveč tudi boleče spekla. Tistih nekaj manj kot pet minut na ekranu je kajpak Jezersko spravilo na noge: niso se počutili krive, še manj dolžne, da rešujejo svoj zamirajoči turizem. Še danes namreč menijo, da več, kot so storili doslej, ne morejo. Turistični razvoj ni odvisen zgolj od njih in njihove dobre volje in zagnanosti, ki je menda nikoli ni manjkalo. Vzroki torej tiče drugje.

Ob našem obisku je bilo Jezersko pogreznjeno v sivino. Iz nizkih oblakov je rahlo pršelo. Ljudi nikjer. Neugledni Kazino je sameval. Pred gostiščem na Planšarskem jezeru je nekdo umirjeno kosil, rezilo ni imelo težav, obilna rosa je kar pravšnjo za takšen posel. Pri starodavnem Jenkovu kasarni so se pasle ovce.

Zmotili smo kosca, Milana Milošiča, ki je od nedavnega »oštir« pri Jezeru, ki je, kot pretežno vsi gostinski objekti na Jezerskem, v upravljanju kranjskega trgovskega podjetja Živila. Z mislijo, da je bilo Jezersko nekdanje na daleč znan turistični kraj in s spominom na bodečo nežo.

V skladu s tradicionalno prijaznostjo dobrega, starega slovenskega krčmarja, je Milošič kôsi takoj dal slovo in stopil z nami v gostišče.

Turizem na Jezerskem je ljubiteljska stvar

»Jezerski turizem sve bolj nazaduje,« z grenkobo ugotavlja Milošič. »Jezersko je bilo v očeh kranjske občine zgolj nekakšen rezervat, kar je zavrlo vse dejavnosti. Nosilci turističnega razvoja so se nenehno menjavali, od Centrala do Živil, vsem tem, ki so bili neposredno odgovorni za turistično dejavnost, pa je bil turizem, oziroma gostinstvo, stranska veja njihovega poslovanja.

Nemogoče je enostransko ugotavljati, da nismo na Jezerskem ničesar storili za turizem, le denarja za nas nikoli ni bilo, sami pa ga tudi nismo mogli izpuliti vragu iz krempljev. 1973. leta je bil narejen čudovit načrt obnove Kazina s pokritim bazenom. Sedanji nosilec turističnega razvoja, kranjska Živila, krivijo za neuspeh prejšnje lastnike, prav tako kranjski Central. Denarja nima niti eden niti drugi.

Po vojni je Jezersko premoglo okoli 500 ležišč, danes nekaj deset. To nikogar več ne zanima. Se ne izplača. Dejavnost je v sorazmerju z dohodkom vse preveč obdavčena.

Kranjska Živila so menda tokrat ubrala drugo taktiko. Gostišče Jezerski vrh na mejnem prehodu so dali v najem zasebniku. Zdi se, da so vsi zadovoljni. Milošič je sicer v službi pri Živilih, vendar je njegov zaslužek odvisen od poslovanja. Živila so tudi preuredila Kazino.

Kljub temu so Jezerjani nezadovoljni. kranjska turistična zveza se mačehovsko obnaša do Jezerjanov. Reklame skorajda ni. Tudi ne sodelovanja z Železno Kaplo onstran meje. To bi nam močno koristilo, menijo v tej rajsko lepi dolinici pod Grintavcem. Nagajajo tudi Avstrijci: reklamni pano za obmejno gostišče na jugoslovanski strani nenehno prekrivajo in odganjajo goste.

Turizem na Jezerskem je

za Milošiča povsem amaterska zadeva, ki je nihče ne jemlje zares. Neglede na to pa domačini vendarle ne stojijo križem rok, kot bi nekateri radi prikazali vso zadevo. V mislih imajo ureditev avtokampa ob jezeru, infrastrukture, sprehajalnih poti...

Gostov, ki jih kljub vsemu še vedno ne primanjkuje, vse to ne zanima. Zdrahe prepuščajo Jezerjanom in če jim ni všeč, ne pridejo več.

Bo Jezersko postalo »konjska dolina«?

Kot žrd spotegnjen, ves tršat, z zdelanimi rokami (vse na njem je kazalo, da se je pravkar odtrgal umazanemu in težkemu opraviču) se je zrinil v pisarno krajevnne skupnosti Milan Kocjan, gonilna sila jezerskega življenja. V miru božjem smo spili kavo, ki jo je skuhala Tinca Muri. Zunaj se je vreme še bolj skremžilo in smerilo in

Milan Kocjan: »Tudi to, da smo od občinskega središča oddaljeni okoli trideset kilometrov, nekaj pove!«

ko je prišel še Dušan Šebrov, se je od ledenika potegnila v dolino, vsa hinavska, po lističe, gosta megla.

Težave Jezerskega niso od včeraj. V sedemdesetih letih so se začeli ljudje odseljevati. Turizmu so se zlomile peruti. Nekateri so prerokovali, videč da se občina za to oddaljeni konec preprosto ne zanima, da bo pod Kamniškimi Alpami zdaj zdaj »konjska dolina«, pribežališče za konje. V sredini osemdesetih let so kanili prvi denarji v razvoj kmečkega turizma. Kaplja v morje.

»Človeka zaboli, ko gleda in bere, kaj pišejo o Jezerskem,« prizadeto in razburjeno govori Kocjan. »Le malo pa jih ve, kaj smo storili sami. Napeljali smo telefon, zgradili kilometre cest, jih asfaltirali, pravkar obnavljamo vodovod, osnovo razvoja turizma, v katerega smo že dosedaj investirali okoli 150 starih milijard, ne računajoč prostovoljnega dela. Kaj to pomeni v denarju danes, ne bi govoril. Sam kranjski izvršni svet je podvomil v naše zmožnosti, da bomo sploh sposobni uresničiti ta načrt. Moram povedati, da na občini

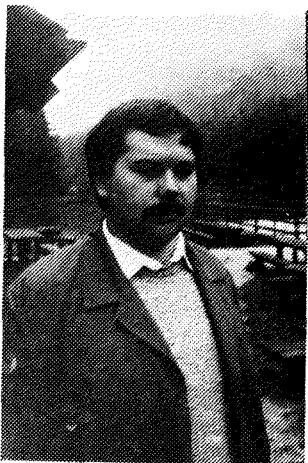
ni teh stvari ne vidijo v pravi luči. Sicer pa – od občinskega središča smo oddaljeni trideset kilometrov in tudi to nekaj pove. Za razvoj kraja smo dobili bore malo, prej bi se reklo, da so nas odrivali, menili so celo, da smo sami krivi za nastale razmere. Nihče pa ni, kajpak, pomislil na to, da so nam skorajda vse zvezli v dolino: klimatsko bolnico, vremensko postajo, trgovino, milico...«

Jezerskemu jadikovanju priliva olje na ogenj še nekdanji hotel Korotan, ki počasi, a vztrajno propada; nič bolje ni z depandanso Storžič.

Trgovinica sredi Jezerskega ne ustreza več potrebam kraja, poleg tega pa je na izredno nevarnem kraju – stopiš skozi vrata in že si pred avtomobilom. Zdaj le še čakajo, da bo koga povozilo...

V ospredju pogovora so spet – Živila.

»Z našim turizmom, stara pesem, spet gospodari več lastnikov, nihče pa ni pripravljen kaj prida žrtvovati. Krivijo pa nas. Karkoli predlagamo, nič ni dovolj dobro, nič se ne izplača. Opozorili smo jih: jezero je pozimi privlačno za drsanje; odprite gostišče, da bodo ljudje lahko dobili čaj! Ključni so trmasto tičali v žepu. Se ne izpla-

Milan Milošević: »Upravljal bi že, žrtvovali pa ne!«

ča, so rekli odgovorni pri Živilih. Prejšnji zasebniki se je seveda izplačalo. Ljudje pa še vedno, kljub vsemu, hodijo na Jezersko,« benti Šebrov, ki tudi misli, da je na Kranjskem vsaka navadna birtija boljša kot Kazino, ki se ponaša z oznako hotela B kategorije (takšne so, kajpak, tudi cene). Sploh se je hotel, kot središče gostinske dejavnosti na Jezerskem, precej težko vsedel v jezerske želodce s svojo nesolidnostjo.

»Ne čutimo se krive!«

Kocjan pod kapo Živil ne vidi rešitve za jezerski turizem.

»Bodeča neža naš je zabolela, kljub temu pa je tovarišica Matičeva s komiteja za turizem izjavila za Ljubljanski dnevnik, da bomo morali Jezerjani sami rešiti naš turizem! Kako si to predstavlja? Kje naj vzamemo denar? Kaj lahko storimo še več, kot smo že? Koga naj prisilimo, da bo organiziral jezersko turistično srenjo, da bo naposled vlagal v naš turizem? Občinski izvršni svet je dal Živilom rok, do katerega naj položijo na mizo program

razvoja turizma v naši dolini, sicer naj bi vse skupaj prevzel Kompas, seveda pod pogojem, da dobi tudi Predvor in vse spremljajoče objekte na Jezerskem.«

Turisti pa prihajajo. S kranjske strani, z onstran meje. Kaj prida Jezerjani res nimajo ponuditi. Kvečjemu keglišče, ki ga prav tako upravlja zasebnik. Pač ne prečudovito naravo in še boljši zrak. Zgodovinske znamenitosti, freske, stare cerkvice, Jenkovo kasarno z muzejem, pogled na Kamniške Alpe. Imenitna smučišča. Ponekod se sneg obdrži vse leto. Sicer pa: Jezersko ne premore niti ene same vlečnice, kaj šele žičnice. V kotu pod mejo se lahko napijete kisle vode, ki ji strokovnjaki napovedujejo lepo prihodnost, ta pa je, brž ko se oko ustavi na neurejeni oblici izvira, varno skrita v brezoblični megleni gmoti pod ledenikom...

V zadnjem času so kmetje dobili nekaj sredstev za kmečki turizem. Jezersko očitno potrebuje dobrega organizatorja, ki bi s krepkejšo finančno injekcijo premaknil preutrujene živce Jezerjanov, ki so se že do obisti naveličali večnega ping-ponga upravljalcev njihovega turističnega /ne/vrveža.

Kocjan menca. Vstane, pa spet sede. Pogleduje skozi okno. Mudi se mu. Vrniti se mora k delu. Pravkar betonirajo objekte za vodovod. Kajpak prostovoljno. Nekaj tisoč prostovoljnih ur se je nabralo. In ko ne zdrži več, se poslovi, z njim vred tudi mi. S Šebrovom obiščemo Anico Jakopič, vodjo delovne enote osnovne šole Matija Valjevec Predvor na Jezerskem (kje so časi, ko je bila šola še šola?!), v katere klopeh sedi to leto 25 otrok. Vzpodbudna ugotovitev: otrok je vse več.

»Pravzaprav smo zadovoljni, četudi smo pri marsičem prikrajšani. Pogrešamo glasbeno šolo. V Kranju so nas odbili, češ da smo predalet in da otrok ne sprejema...« razlaga vedro, optimistično razpoložena »tovarišica.«

Nekako samo po sebi umevno je, da iskrica pogovora preskoči na turizem.

»Je normalno,« reče Jakopičeva, »da v naše gore vodijo svoje ljudi tuji gorski vođi in ne naši? Zlasti v sezoni je tega veliko. Ne znamo izkoristiti možnosti, ki nam jih ponuja narava. Tudi ljudje bi lahko nekoliko več storili za zunanji videz svojih bivališč. Res pa je tudi, da smo nemočni. Vse so nam

Jezerska idila

pobrali. Ko sem prišla na Jezersko, je bila tukaj klimatska bolnica, lepo število hotelov, ob Kokri so ropotale številne žage, brez katerih si še danes ne predstavljam te

pokrajine... Nimamo nikakršnega prostora za društvene dejavnosti, pa vendarle imamo pridne, delovne ljudi. Gasilci, denimo, so več kot prizadevni, Šebrov to dobro ve. Kmetje so pripravljeni prispevati les, vendar bi morala biti občina nekoliko manj naglušna!

Kapo dol pred predsednikom krajevnne skupnosti, Kocjanom, mi še zvenijo njegove besede, ko se s Šebrovom vzpenjava proti mejnemu prehodu na Jezerskem vrhu, kapo dol pred krajani, ki se na vse kriplje trudijo, da bi zvezli turistični voz iz megle, ki so jo spustili na Jezersko »nosilci turističnega razvoja«.

Na skoraj tisoč metrih nadmorske višine je bilo vreme nekoliko bolj prijazno, vetrič je vznemirjal jugoslovansko in avstrijsko zastavo. Prehod je sameval v nevarnost boleči tišini.

Da se ne bi ponovila stara pesem...

1. aprila /kako neroden datum?!/ sta Majda in Marko Stritih prevzela v najem od Živil gostišče na mejnem prehodu Jezersko.

»Največ gostov je ob koncu tedna, v sezoni pa je sploh živahno. Vendar mariskaj manjka. Stranišča na primer. Če je, ponoči, gostišče zaprto, potnik nima izbire... Free shopi rastejo po tej deli kot gobe po dežju. Tudi tukaj bi ga kazalo odpreti. Pa manjšo trgovino, kajne? S cesto do mejnega prehoda se tudi ne moremo pohvaliti. Urejenega odlagališča za smeti ni, to pa je za mejni prehod zelo pomembno. Skratka, manjka kup prepotrebni stvari.«

Zgodilo se je menda lani, da na mejnem prehodu niso imeli denarja za menjavo – in to lep del sezone.

Še pomisel na jezerska stokanja in ni več daleč do ugotovitve, da nam ne pomagajo nikakršne tožbe in jadikovanja o devizah, skromnem obisku, preusmerjanju turistične reke...

Miličnik pohvali hrano in postrežbo Stritihovih. Z zadovoljstvom ne skoparijo niti cariniki. Vprašanje je le, kako bo ob letu. Bosta Stritihova zadovoljna z davčno politiko? Bosta naletela na razumevanje »nosilcev turističnega razvoja« ali pa bosta razočarana zapustila mejni prehod?

Spodaj, pod serpentinami, ob državnem posestvu, na travniku se pasejo ovce, Šebrov pove:

»Pred leti je tole imel v najemu zasebnik. Pridelal je domala vso hrano za hotele, celo kumarice so mu zrastle na tej višini, solata. Imel je polne hleve prašičev. Vse skupaj je pustil.

S Šebrovom sva si edina: turizem ni le stvar Jezerjanov, če pa je že, jim je treba pomagati; vsekakor pa je treba dobiti takšnega »nosilca turističnega razvoja«, ki mu bo jasno, da so turizem res ljudje in ne kopica nekaj imaginarnih osebkov, obsojenih na vegetiranje in čakanje na boljše čase – ko na Jezersko ne bo nikogar več!

Milenko Strašek

V znamenju miru, prijateljstva, ohranjanja tradicij Srečanje pionirjev Slovenije

Prejšnji teden se je končal z dvema delovnima, ustvarjalnima, izobraževalnima in kulturno-zabavnima pionirskima dnevom. Kako je vse to mogoče spraviti skupaj? Pionirji to znajo. Dokaz sta bila petek, 20. maja, v Laškem, Celju in Polzeli ter sobota, 21. maja v Žalcu. V Laškem so se zbrali pionirji zgodovinarji, v Celju so delegati pionirjev slovenskih osnovnih šol razpravljali na republiški problemski konferenci o zdravju, zvečer, istega dne so pionirji-dopisniki, ki so spremljali dogajanje v obeh krajih, odbrzeli v Polzelo in pod vodstvom mentorice Valerije Pukl iz OŠ Vera Šlander iz Polzele izdelali bilten, ki so ga še svežega naslednji dan prinesli na pionirsko srečanje v Žalec, kjer je na osrednji prireditvi končala svojo pot tudi letošnja kurirčkova, torbica.

Kjerkoli so hodili, so imeli pionirji odprte oči in ušesa. Vodiči v tem in onem kraju so poskrbeli, da so mladi gostje izvedeli marsikaj novega, spoznali marsikatero znamenitost krajev in si vtisnili v spomin podobo, ki jih bo še kdaj privabila sem.

Tako so pionirji proslavili dan mladosti in strnili uspehe v 15. Jugoslovanskih pionirskih igrah. Srečanje, ki ga je organizirala ZPM Slovenije v sodelovanju z zvezami DPM celjske regije, je potekalo v znamenju, miru na svetu, prijateljstva med narodi in narodnostmi, v duhu ohranjanja tradicij. Največji pomen pa je veljal delu znanju in

ustvarjanju, kvalitetam, brez katerih ni srečnega življenja.

Slovenskim pionirjem so se na srečanju (včasih smo ga imenovali »Zbor pionirjev Jugoslavije«) pridružile še delegacije pionirjev iz drugih jugoslovanskih republik ter pokrajin in prvič so na takšno srečanje prišli tudi otroci naših delavcev, ki so na začasnem delu v tujini (iz Avstrije in Nemčije; iz pobratenih šol).

Zadnji koraki letošnje kurirčkove torbice

Žalec je v sobotnem jutru pričakal pionirje zgodovinarje, pionirje dopisnike, udeležence pionirske konference in še vse druge pionirje. Škoda, da je mrzlo in deževno vreme nekoliko pokvarilo vnaprej pripravljen program. Toda, tudi brez zmajarjev in padalcev je bilo vzdušje med pionirji na višku. Predstavljajte si nabito polno športno dvorano OŠ Peter Šprajc-Jur v Žalcu (za tiste, ki je ne poznajo, lahko rečem samo, da je ogromna) in da ta nabito polna dvorana zakliše pionirski ZDRAVO! Pa ni ostalo samo pri vzklikih. Skupine mladih iz raznih krajev so predstavile svojo umetnost in umetelnost – v gibu, plesu, petju, glasbi in lepoticenju.

Preden pa se je vse to sploh začelo, so pionirji pospremili še zadnje korake letošnje kurirčkove torbice, ki je začela svojo pot natanko pred dvema mesecema v Podutiku pri Ljubljani in od tam krenila v pet smeri. Letos je bila torbica drugačna. Pionirski odredi so si med seboj delili naloge in na ZPM so po analizi ugotovili,

da je bilo med njimi največ takih, ki so ohranjale in razvijale revolucionarne tradicije; bodisi, da so se pionirji pogovarjali z borci, zapisovali intervjuje, bodisi obiskovali spomenike NOB in poskrbeli zanje. Po drugi strani pa so naloge zahtevale tudi izkaz delavnosti pionirjev, saj so na primer delali v sadovnjaku, sadili grmičevje ter še kako drugače pomagali krajanom in svojemu kraju.

Kurirčkovo torbico je simbolično izročila predsedniku predsedstva CK ZKS Milanu Kučanu učenka osnovne šole iz Žalca. Tovariš Kučan se je zahvalil za izraženo zaupanje in v nekaj besedah povedal mladi generaciji, da se zaveda njenega položaja; položaja generacije, ki prihaja na prizorišče in ki ji sojenice ob rojstvu niso bile ravno najbolj naklonjene, generacije, katere otroštvo in mladost nista brezskrbna. In vendar imajo ti mladi pravico do sreče, pravico, da si ustvarijo svoje življenje. Za to pa potrebujejo pogoje. »Mi smo dolžni, da vam vse to omogočimo,« je dejal Milan Kučan.

Pionirji-zgodovinarji devetnajstič

Potem, ko so si pionirji zgodovinarji in sicer deževnem dopoldnevu ogledali Laško, delovno organizacijo Pivovarna ter razstave »Laško skozi čas« v Laškem dvorcu, in ko so si še napolnili želodčke z dobrim kosilom, s katerim so jim postregli v Zdravilišču, je bil že čas, da se pogovorijo o svojem raziskovalnem delu in o svojih nalogah, ki so jih razstavili v Laškem in za katere so si prislužili priznanja – 29 zlatih, 29 srebrnih in 10 bronastih. Letos so raziskovali v dveh smereh: Nastanek in razvoj domačega kraja je bila zgodovinska tema, življenje med obema vojnima pa je nosila etnografski pečat; s tem, da sta se tu in tam nalogi prepletali. Na razpis je prispelo sedemdeset nalog in zanimivo – polovica krožkov je krenila v eno, po-

lovica pa v drugo smer. Kot bi se dogovorili! Seveda se niso. Toda, ne glede na to, kaj so raziskovali, so mladi zgodovinarji pokazali veliko iznajdljivosti pri zbiranju ustnih in pisnih virov, izredno natančnost in doslednost pri nizanju in razporejanju podatkov pa smisel za oblikovanje, opremljanje napisa-

nega z ilustracijami, fotografijami, dokumenti in še marsičem, kar se skriva na zaprašenih podstrešjih. Dokazali so, da zgodovina ni nujno le suhoparna veda z nizanjem dejstev (čeprav se je teh treba držati!), ampak, da s svojim »otroškim« razumljivim jezikom lahko naredijo zgodovino zanimivo zase,

za svoje vrstnike, za krajane, za turiste in ne nazadnje – da spravijo svojo kulturno dediščino na varno za prihodnje rodove. Marsikatera naloga je pravi krajevni zbornik. Obenem so se mladi raziskovalci naučili ljubiti svojo preteklost, spoznali so ceno svojih krajev – svoje domovine in ob spoznanju, da je vlak za to zgodovino skoraj že odpeljal, pa so zato lovili zadnje vagonce, so lahko resnično ponosni na opravljeno delo.

Želja po raziskovanju pa je pognala korenine.

Komisija (predseduje ji tovarš Ivan Križnar) je za prihodnje leto med različnimi predlogi izbrala spet dve temi, da se bodo krožki lažje odločali za tisto, ki jim bo bližje, in sicer: Izseljevanje iz domačega kraja do 2. svetovne vojne ter Muzeji in muzejske zbirke v našem kraju.

Trkamo na zavest...

»Želimo, da bi naše delo nadaljevali ljudje, ki so profesionalno zadolženi za preučevanje nastanka in razvoja našega kraja. Trkamo na zavest vseh Slovencev, predvsem tistih, ki usmerjajo slovensko politiko, da pomagajo dvigniti ugled kraja, kjer se je rodilo in delovalo veliko pomembnih Slovencev, kjer se jih je toliko bojevalo in umrlo za boljše življenje,« pravijo mlade zgodovinarke Nina Žerjav, Breda Arlič in Barbara Boršič, vse tri osmošolke iz osnovne šole Franja Malgaja Šentjur. Raziskovale so pod skrbnim vodstvom tovarišice mentorice Slavice Čokl. Ni potrebno posebej poudarjati, kako pomembno je delo mentorja; mentorja, ki zna svetovati, bdeti nad vsem in ne vsiljevati sebe v nalogo.

»Vloženih ur je toliko, da bi jih težko prešteli«, pravijo moje sogovornice. Septembra so začeli zbirati gradivo, do letošnjega januarja pa se je nabral že tak kup, da je bilo treba sebe dobro vzeti v roke in ga začeti urejati. Delali so po skupinah in njihova naloga je združevala različne krožke v šoli poleg zgodovinarjev še likovnike, dopisnike, člane računalniškega krožka. Pomembne letnice iz razvoja šole so prepisovali iz šolske kronike. Potem so svoj nos pomolili v celjski zgodovinski arhiv, kjer so bili zelo prijazni z njimi. Najzanimivejše pa so bile seveda bajke in pripovedi, s katerimi so jih zasuli starejši občani.

Ponosni smo na vas, kurirji!

Vsi menda poznate pripovedi o partizanskih kurirjih; pogumnih, neustrašnih otrocih, ki so nam omogočili svobodno življenje na svoji zemlji. Velikokrat se je ustavilo bitje mladega srca in kri številnih dečkov in deklic je pojila našo zemljo. Ko pomislimo nanje, se nam za hip pretrga in ustavijo misli ter pohitijo k njim z iskreno zahvalo. Njim in njihovi pogumnosti v spomin vsako leto prenašamo kurirčkovo torbico po vsej Sloveniji. Obenem obljublamo, da se bomo marljivo učili, da bomo do jutrišnjega dne dovolj veliki, da prevzamemo skrb za domovino, ki jo bomo vedno branili z znanjem in delom.

TANJA KOBAL, 7. c
OŠ Borisa Kidriča
Ajdovščina

Kaj pa zdravje?

Ko so z odra v celjskem Pionirskem domu odskakljali klovni, ki so zbranim pionirjem-delegatom iz osnovnih šol širom Slovenije prikazali del celovečerne prireditve Intermezzo za klovne in plesalke (ritmična skupina Pionirskega plesnega gledališča Celje) in ko so odrecitali, odplesali in odpeli še novinarji iz Rakovice, sta prišla na vrsto Maša in Tadej – voditelja republiške pionirske problemske konference na temo Kaj pa zdravje. Kako so o tem razpravljali v kranjski občini, smo napisali v prejšnji številki TV-15. Lahko rečemo, da se večina problemov ponavlja v enem in drugem kraju, v tem in onem koncu Slovenije: od ekologije in onesnaževanja do osebne higiene, odnosa med učitelji in učenci ter do prehrane. Treba je pohvaliti voditelja, ki je usmerjal ob pravem času in v pravo smer. Pionirji delegati so bili odkriti. Vprašanja, odgovori

Tudi sklenili so: ... da bodo bolj dosledno skrbeli za svoje zdravje, da bodo zahtevali več šolskih ur, ki bodo namenjene zdravju, hočejo minuto za zdravje, predlagajo, naj bi organizirali predavanja za učitelje pa okroglo mizo o šolski prehrani, v slaščičarnah naj bi poleg sladice ponudili še kozarec vode (to v drugih državah že počnejo!) itd. Da bi vsaj polovica sklepov uresničila!

Ko bi se! S koncem te problemske konference stvar gotovo ne more biti končana, ampak bi veljalo skrb za zdravje in za zdravo okolje vključiti v stalne programe tudi v prihodnje.

Trije dnevi Naše besede v Trbovljah

Kres otroškega gledališča

»Ljubiti in verovati v gledališče je podobno veri prvih kristjanov v katakombah,« je na pot programu zaključnega srečanja otroških gledaliških skupin (pripravila ga je ZKO Slovenije), ki je bilo od 11. do 13. maja v Trbovljah, zapisal selektor tega festivala Zdravko Zupančič (študent AGRFT, ki si je pred tem ogledal več kot 50 predstav po Sloveniji) in še nadaljeval »33. in ko bo sodobni človek obstal izpit in izpraznjen, od medijev okraden in prevaran – se bo zopet dvignilo gledališče in trosilo svojo blagovest. Sicer pa se že dviga, tudi s pomočjo vas, mentoric in mentorjev, ki s svojim entuziazmom in zvestimi otroki ne pustite čarobnemu gledališkemu odru, da ugasne. Prinesimo svoje ognje v Trbovlje in sestavimo gledališki kres, izmenjajmo izkušnje, sestavimo uroke proti tistim, ki gledališča ne marajo, ker se s svojo resnico postavlja po robu načrtnemu poneumljanju naroda!«

In res je bil v gledališki dvorani delavskega doma v Trbovljah sestavljen kres – kres iz predstav otroških gledaliških skupin iz različnih koncev in krajev Slovenije ter iz zamejstva. Vsak dan so se na odru zvrstile štiri predstave, prinesle svežino in otroško radoživost, pokazale, da imajo mladi gledališčniki radi slovensko besedo, izrazile so kritičnost do napak današnjega časa, pa drugi strani pa popeljele gledalce v čudoviti svet pravljic.

Srečanje pa ni bilo namenjeno samo otrokom, am-

pak tudi njihovim mentorjem, režiserjem, scenografom, kostumografom itd., ki so večkrat (kar prevečkrat) vse v eni osebi, namesto da bi v šolah stopili skupaj likovniki, glasbeniki, gledališčniki in skupaj ustvarjali. Popoldanske ure med predstavami so bile namreč namenjene tako imenovani »obrekovalnici«, v kateri so potekali odkriti, lahko rečemo ustvarjalni dialogi med poklicnimi gledališčniki in amaterji. Pogovarjali so se o vsaki predstavi posebej, o vsaki

napaki posebej in o vsem, kar se da še popraviti, izboljšati. Pogovori s selektorjem, Zdravkom Zupančičem, ki se vedno in povsod drži načela, da je treba tudi z amaterji ravnati profesionalno in tako težiti k optimalnosti gledališkega ustvarjanja, so dali vedeti mentorjem, da na odru ni nič slučajnega, da je treba veliko vložiti v otroka in vse natančno dodelati.

Mladi si želijo odrskih desk, zastorov, želijo se izpovedovati, čutijo notranjo moč, željo po uprizorjanju. Toda za to potrebujejo nekoga, ki bo razumel te njihove želje in hotenja, ter jim omogočil dograjevanje njihovo amatersko gledališče, potrebujejo mentorja, ki mu ni dovolj le vonj po odrskih deskah, ampak hoče nekaj več »gledališke pokvarjenosti« in to išče na ustreznih mestih – seminarjih, ki jih organizira ZKO Slovenije. V šolah bi morali vsekakor več narediti za gledališko vzgojo. Niso dovolj samo gledališki ali dramski krožki, prepuščeni mentorjem entuziastom (največkrat so to učitelji slovenskega jezika), od katerih se zahteva, da nekaj pripravijo za to ali ono proslavo. Pri tem morajo delati v »udarniških urah«, po pouku, iz njih pa se ne more roditi dobra predstava, saj gledališče zahteva veliko, veliko truda. Tudi ko gre za seminarje, namenjene gledališkim mentorjem, v šolah ni posluha za to in največkrat je slišati opazke, da gredo »na počitnice«.

»Ko se bo – če se bo – v Zavodu za šolstvo utrnila božja gledališka iskra, čemur bo sledila legalizacija gledaliških skupin po šolah, bo gledališka vzgoja postavljena ob bok likovni in glasbeni vzgoji – objeli se bodo bratje Slovani in Anti ter udarili skupaj na Bizanc, na avdiovizualno medijsko nasilje, ki kolje po finem slovenskem čutu,« pravi Zdravko Zupančič.

Entuziasti se seveda še najdejo. Če bi na primer vprašali Nando Guček, režiserko iz mladinskega gledališča Svoboda II Trbovlje, bi vam povedala takole nekako: »Vredno je vztrajati. Zaradi njih, ki pred predstavo trepečejo, razgrajajo, se veselijo, ki vztrajno ponavljajo napake, ki se med predstavo režijo, ki na odru ustvarjajo neverjetno prisrčno, preseñetljivo... Zaradi mladih, ki bi radi preobrnili svet. O, ko bi ga le! Zaradi njih, ki jih razganja od sreče ob

Za tiste iz vrtca (teh imajo v Trbovljah kar deset!) so bile seveda najlepše lutke; sicer pa Mojca in Katja pravita, da sta že v mali šoli.

dobri predstavi, ki so ponosni na to, kar so ustvarili... zaradi njih, ki se neumorno šminkajo in preoblačijo, vedno kaj polomijo, pozabijo pripraviti rekvizit, pozabijo tekst in ga po svoje prikroje, da kar boleče zaštrli...«

Srečanje v Trbovljah, ki so, kakor že tolikokrat do-

slej ob različnih prireditvah, tudi tokrat pokazale svojo gostoljubnost in izredno sposobnost vsestranskega organiziranja (organizator srečanja je bila ZKO Trbovlje) se je izteklo z željo, da bi bilo čim več mladih, ki bi vstopali v gledališko vzgojo, morda kot igralci ali pa le kot spremljevalci odrskega do-

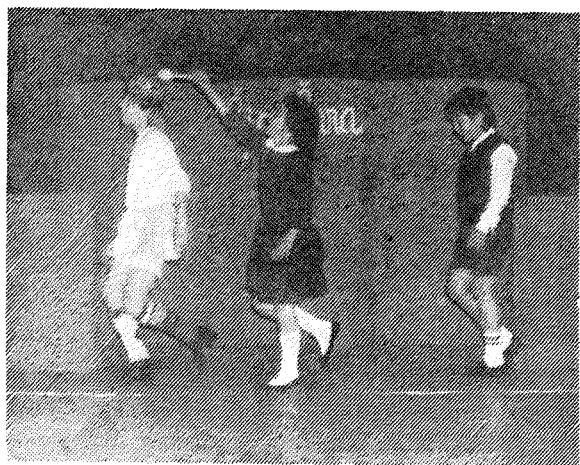
gajanja, saj ob filmu, televiziji in najsodobnejši avdiovizualni revoluciji končno ostane tudi tista »čarobna odrska igra«, kakor pravi Zdravko Zupančič, kjer začutiš igralčevo sapo na svojih ustnicah in kjer postaneš kot gledalec nepogrešljiv del rituala.

Ob koncu srečanja je predsednik Združenja gle-

OŠ Edvard Kardelj Dutovlje

Pika Nogavička

... ima rdeča lička... itd., saj Piko vsi poznate. Mladi gledališčniki iz osnovne šole Edvard Kardelj Dutovlje pa so jo še поблиže spoznali; in še več kot to – postali so Pika Nogavička in njeni prijatelji ter znanci. Darja Šuc in Helena Škrl iz 8. b pa Karin Jug iz 7. a razreda so po predstavi sedle na zid pred delavskim domom, vsaka z veliko kepo sladoleda (ta je v Trbovljah res odlična!). Ko se je ta kepa že primerno zmanjšala in so dekleta nameravala po novo porcijo, sem stopila k njim, da mi pač ne uidejo, saj sem želela slišati kaj več o njihovih gledaliških korakih, ki se bodo morda kdaj podaljšali v gledališko pot. Prijazna dekleta (in te prijaznosti tokrat niso le igranje!) so mi povedala, da imajo v šoli dramski krožek, ki ga vodi mentorica Jelka Hadelin, režiser pa je Bojan Podgoršek. Kakih dvajset učencev od petega do osmega razreda kaže zanimanje za oder. Tu in tam pa je kakšna vloga namenjena tudi mlajšim. Mentorica izbere igro, režiser oriše, kako naj bi vse skupaj potekalo, razdelijo

Pika Nogavička, Anica in Tomaž – vsi raziskovalci

vloge, potem še učenci povedo svoje mnenje in začnejo se vaje. Največkrat so šesto šolsko uro, včasih pa se zavlečejo tudi pozno v popoldan. Videti je že, da tem vajam ne bo konca. In potem pride na vrsto – nastop. Malo trema, no ja, ampak to je minljivo. »Ko se vživiš v igro, pozabiš na vse probleme,« pravi Darja, »najpomembnejše je, da publika uživa v naši igri.«

In v njihovi Piki Nogavički gledalci lahko uživajo.

Za seboj imajo že več kot dvajset predstav po Primorski. Pravijo, da jim ponavljanje sploh ni dolgočasno, saj tudi dvakrat ne odigrajo enako. Vedno je vmes nekaj improvizacije. Uspeh jim prinaša navdušenje, da bodo tudi potem, ko bodo zapustile osnovnošolske klopi, še naprej nastopale na odru.

OŠ Slava Klavora Maribor-Tezno

Fantazija

Predstavlja se nam čisto mlada lutkarska skupina Hopla iz mariborske osnovne šole Slava Klavora z mentorjem Stankom Rijavcem. Zanimivo je rojstvo te skupine – ob koncu junija 1986; ob koncu šolskega leta, ko se v šoli vsaka stvar začne ob začetku šolskega leta. Tokrat je bilo pač malo drugače. Sploh se ni začelo z lutkarskim krožkom, ampak pri likovnem pouku, v katerega programu je bilo zapisano tudi izdelovanje lutk. Učitelj likovnega pouka Stanko Rijavec je ugotovil, da se nekateri učenci izdelovalci lutk z njimi igrajo; in to dobro igrajo. Pa jim je predlagal, da bi poskusili z lutkarstvom. Rečeno-sprejeto-storjeno! Seveda lutke niso bile prave lutkarske lutke in so z njimi igrali tako, da so jih držali za vrat. Za oder so najprej služile škatle, potem pa so dobili pano. Najprej so improvizirali. Potem so stvar vzeli resneje in učenka Natalia Frankovič je napisala prvi tekst za Fantazijo. »Bil je to neobdelan hloh,« pravi tovariš Rijavec, »iz katerega smo stesali desko, potem pa smo jo še polakirali. Odločili smo se za »muppet lutke«. Sam sem izdelal kroje, učenke pa so šivale. Še dobro, da imamo v šoli šivalni stroj! In razumeva-jočega ravnatelja!

Našo igro je opazil tovariš Tine Varl, kó smo Zvezi prijateljev mladine pomagali pripravljati praznovanje dedka Mraza in nam predlagal, da bi s predstavo odvihrali v Lendavo. Pa smo z njo pristali v Dubrovniku. Na srečanju lutkarjev v Kopru smo zastopali severozahodno Slovenijo. Tudi tam smo se dobro odrezali. Sedaj pa smo tu, v Trbovljah. Seveda je bilo vmes še drugih nastopov; kakih 15 naštejejo. Njihovo občinstvo so otroci, iz osnovne šole ali iz vrtca. Zelo hvaležna publika. Mladi lutkarji (saj so samo štirje: Natalia Frankovič, Robi Bobič, Boštjan Segula in Tatjana Žmavc, ki v Fantaziji igra kar tri vloge) pa so vedno zahtevnejši. »Sedaj hočejo biti že filmski igralci,« pravi malo v šali njihov mentor, »jaz pa tega ne bi več zmogel. Želim pa, da bi spoznali čim več načinov lutkovnega izražanja, da bi čim več življenja vliili v lutko.«

Za prihodnje že imajo nova besedila, ki jih bo treba seveda še dodelati in skrbno obdelati. Nekaj bo o treh zobnih ščetkah, druga stvar pa o pošasti, ki se je bala bolh. Držijo se napotka, naj lutkarji sami izdelujejo izvirne tekste.

Zadnjo besedo na srečanju Naša beseda v Trbovljah je imel Martin Krpan (iz Postojne), ki nas je popeljal na dolgo pot do dunajskega cesarstva.

daliških in lutkovnih skupin Slovenije Janez Karlin podelil Linhartova priznanja: zlate Linhartove značke za enkratne gledališke umetniške dosežke ter Linhartove listine skupinam za večletno gledališko ustvarjalno delo. Posebna žirija pa je določila dve predstavi; in sicer bodo »Pu in njegovi prijatelji« z gledališko skupino OŠ Grosuplje nastopili na zaključnem srečanju gledaliških skupin Slovenije v Novi Gorici, Pika Nogavička pa bo s svojimi igralci iz gledališke skupine OŠ Edvard Kardelj Dutovlje odšla na gostovanje v Ključ (BiH), kjer bo festival otroških gledaliških skupin.

Strani pripravila
Živa Drole

Če bi se vsi držali pravil...

Na svetu se pripeti zelo veliko nesreč. Pred leti ni bilo toliko tovarn, ki bi izdelovale prevozna sredstva.

Nekega dne smo se peljali v Novo mesto. Pred nami je bilo veliko avtomobilov. Naenkrat so se začeli ustavljati. Že od daleč smo videli, da se je nekaj zgodilo. Enemu izmed avtomobilov se je predrlo kolo. Ker je hitro vozil, se je kolo tudi hitro izpraznilo. Prišlo je do nesreče. (Menim, da se počasi daleč pride!) Hitro so poklicali rešilca, ker so bili trije ljudje huje ranjeni. Tudi miličniki so prišli in urejali promet.

Ta nesreča je bila čisto odveč. Če bi voznik vozil bolj počasi, bi prej začutil, da se kolo prazni. Avtomobil bi z lah-koto ustavil.

Če bi se vsi ljudje držali prometnih pravil, bi bilo veliko manj nesreč.

MARIJA MOLAN, 6. b.
OŠ Artiče

Na vasi je varneje

V današnjem času veliko slišimo o prometu. Prednost ima cestni promet. Vsak dan beremo v časopisu: »Voznik je s preveliko hitrostjo podrl pešca...« Na televiziji nam povedo, da je bilo v lanskem letu veliko otrok, ki so na ta ali oni način končali življenje kot pešci, kolesarji ali vozniki motornih vozil. To se ponavlja iz dneva v dan. Nekateri otroci so za nesrečo krivi sami. Tovariši in tovarišice ter starši vedno znova opozarjajo na predpise. Veliko šol ima tudi prometne krožke. V njih spoznavajo predpise in znake. Vsako leto opravimo tudi kolesarske izpite. Ko pa je učenec-kolesar na cesti, pozabi nanje in se obnaša, kot da je vsa cesta njegova.

Otroci, ki živimo na vasi, prometa ne občutimo tako na svoji koži in smo lahko zaenkrat še srečni, da živimo tukaj.

ANDREJA PETERKOVIČ, 6. a
OŠ Artiče

Prvi zbor šolskih glasil Jugoslavije

Od šestega do sedmega maja, se pravi, prvi petek in soboto po prazniku, je bilo v Beogradu prvo srečanje osnovnošolskih glasil Jugoslavije.

Iz Slovenije so bile poleg predstavnikov Stopinj mladosti, glasila naše šole, še Predvorčanke in Škofjeločanke, mlade novinarke glasil Matijev rod in Loška médla. Na srečanju je bilo zastopanih približno štirideset jugoslovanskih šolskih glasil. Vsako glasilo sta zastopala dva člana uredniškega odbora in mentor glasila.

Ko smo prišli v hotel Putnik v Novem Beogradu, so nas seznanili z beograjskimi osnovnošolci, katerih gostje

smo ostali dva dni, oni pa naši gostitelji in vodiči ob spoznavanju beograjskih znamenitosti. Naslednjega dne smo se po slovesnosti v znamenitem in res čudovitem Sava centru s tramvajem odpeljali v Dom pionirjev, kjer so bila razstavljena šolska glasila. Od razstave je ostalo bore malo.

Potem pa se je bilo treba posloviti. Čeprav smo bili skorajda žalostni, smo tudi to preživeli. Vrnili smo se (seveda ne brez zapletov) domov.

Spomini na to prvo takšno srečanje v Jugoslaviji pa bodo ostali neizbrisni.

ROMANA NOVAK, 8. b
COŠ Fran Roš, Celje

Vida Štolfa – ženska, ki je svoje življenje preživela v šolah

Pozvonili smo. Vrata nam je odprla starejša ženska. Če ne bi vedela, da jih ima čez osemdeset, bi ji prisodila najmanj deset let manj. Prijazna je. Čutili smo, da se nas je razveselila. To ni ženska, ki se za njeno »fasado« skriva jeza ali užaljenost. Ne, to je ženska, ki ima srce. To je VIDA ŠTOLFA. Povabila nas je v svojo lično opremljeno dnevno sobo. Imela sem občutek, da sem prišla v nek drug čas, tisti čas pred drugo svetovno vojno. Samo televizija me je spominjala na to, da se bliža 21. stoletje. In kaj pomeni televizija za žensko kot je Vida Štolfa? Najbrž zelo veliko. Živi namreč s časom in ne samo s spomini. Najhujša kazen bi zanj prav gotovo bila, če bi morala mirovati. Mirovati po vseh 80 letih aktivnega življenja.

S svojim šolskim delom je začela že v tistih daljnih dvajsetih letih tega stoletja. V šolskem letu 1924/25 je službovala v Artičah. Ponosna je na mlade Artičane, ki slovijo kot eni najboljših mladih dopisnikov. Z delom je leta 1925/26 nadaljevala na deški šoli v Škofji Loki, pozneje pa 13 let v Selcah in eno leto v Črnučah. Še preden je začela poučevati, je v Ljubljani, kjer je študirala, spoznala mladega Srečka Kosovela. Spominja se ga kot prijetnega in zabavnega fanta, čisto drugačnega kot na slikah. Ljudje so po vsej Sloveniji brali njegove verze, najbolj pa seveda na Krasu. Kaj

je pomenila njegova smrt za Kras in Krašovce, najbolje vedo tisti, ki so z njim živeli, delali in ga imeli radi.

Po mnogih letih študija in šolskega dela je prišla 2. svetovna vojna. Tovarišica Vida med vojno ni poučevala in tudi takoj po osvoboditvi je nekaj časa delala v Ljubljani na ministrstvu za trgovino in preskrbo. Po vojni ji ponudba za zaposlitev ni zmanjkala. Leta 1945 je postala upraviteljica sežanske osnovne šole. Da ji dela ni manjkalo, potrjuje dejstvo, da je učila vse predmete. Z najlepšimi spomini sega v leto 1954. Tega leta so namreč praznovali 50-letnico rojstva Srečka Kosovela. V Sežani so ob tej priložnosti priredili razstavo Kosovelovih del, del primorskih slikarjev in primorskega tiska. Na sežanski šoli je poučevala in delala v knjižnici vrsto let. Spoznala in izobrazila je več generacij Sežancev.

Tudi po upokojitvi je ostala aktivna in v stalnem stiku z mladimi. Povedala nam je marsikaj in vse tako živo, doživeto, da se nisi mogel upreti poslušanju. Zato ni čudno, da jo skoraj vsak teden kdo prosi za pogovor ali intervju. Ampak to, kar smo mi počeli, ni bil intervju. Bil je pogovor, skoraj prijateljski. Bil je pogovor z žensko, ki rada oživi zgodovino in jo zaupa še komu drugemu, pa naj bo star ali mlad.

ANDREJA LISJAK, 7. c, OŠ S. Kosovel

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Naše igre in igranje

Ni še dolgo tega, dragi mladi prijatelji, kar smo na naši strani klepetali o raznih otroških igrah; tistih, ki se jih igrate vi ali pa tistih, ki so se jih igrali vaši starši in stari starši, pa že počasi tonejo v pozabo. Saj bi jih radi oživili, mar ne? Vam povem, da so se znali včasih prav zabavno igrati. V eni igri je bilo lahko veselja kar za vso vaško otročad.

Skratka, prvi odzivi na naš poziv, da nam pošljete opis te ali one zanimive igre, ki jo privoščite tudi vašim vrstnikom drugod po Sloveniji, so tu. Poslali so nam jih iz osnovne šole Janka Premrla–Vojka Črni vrh. Eno opisuje POLONA PAGON iz 5. razreda, pravi pa se ji »koza šči«. Ko boste prvič prebrali, se vam bo morda zdela nerazumljiva in tudi drugič vam bodo stavki še nerazumljivo igrali pred očmi. Ko pa boste našli staro pločevinasto škatlo, zbrali vse svoje prijatelje in prijateljice iz soseske ter kar poskusili, boste videli, da bo samo od sebe šlo.

Takole »se gre«: Čez središče dvorišča potegnemo črto. Pet korakov od črte postavijo pločevinasto kanto, ki se ji reče koza. Tisti, ki hodi okoli nje, je pastir. Ostali igralci pa stojijo petnajst korakov stran za drugo črto. Vsak od otrok – igralcev si poišče svoj kamen. Potem se postavi v vrsto za črto. Vsak meče in poskuša zadeti kozo. Če kdo kozo zadene, je mora pastir hitro postaviti. Tisti čas pa drugi tečejo do svojega kamna in stopijo zraven njega. Pastir mora paziti, da mu igralci ne zbežijo. Če igralec kamen premakne, je on pastir. Ali pa ga zgrabi in teče z njim čez črto. Če ga pastir ujame, ko beži, je on pastir. Pastir pa ne sme čez črto. Tačas, ko je igralec zraven kamna, lahko drugi igralec meče. Če zadene, koza ščije in tačas mora pastir kozo hitro pobrati. Ko »koza ščije« mu lahko igralec ob kamnu uteče. Ob tej igri se lahko zabava mladež s cele vasi.

SIMON RUPNIK, tudi iz 5. razreda črnovrške osnovne šole, pa opisuje očetovo najljubšo igro iz mladosti:

Ko je bil moj oče še majhen, niso imeli lepih kupljenih igrač. Kar sami so jih doma naredili. Ob dolgih zimskih večerih, ko še ni bilo televizije, so si čas krajšali po svoje... Igra, ki se jo moj oče največkrat spomni, se imenuje »volkalca«. Na papir so narisali polja, označena s pikami. Nanje so postavili dvajset fižolov bele barve – to so bile ovce. Dva črna fižola pa sta bila volka. Čez vsa polja je bilo treba spraviti ovce. Zmagal je vedno tisti, ki je spravil v hlev devet ovc, da je bil hlev poln.

Jaz te igre ne razumem, a moj oče pravi, da je to najlepši spomin na njegov dom, starše in otroštvo.

Žal je opis nepopoln. Mislim pa, da si skupaj z mano vsi naši mladi (in tudi starejši) bralci želijo izvedeti, kako ta igra gre. Želimo si družabnosti namesto večkrat že dolgočasenih televizijskih večerov. Zato v imenu vseh tistih, ki bi radi spoznali »volkalco«, prosimo Simonovega očeta, da nam to malo bolj natančno razloži.

V pričakovanju novih (starih) domiselnih iger z dvorišč vaših dedkov in babic vas vse lepo pozdravljam in vam želim veliko zabave!

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Obiskal nas je Franček Bohanec

Učenci krožka za ohranjanje in negovanje tradicij NOB na šoli Ormož vsako leto ob praznovanju OF, 1. in 9. maja povabimo na obisk nekdanje udeležence NOB.

Letos smo povabili našega rojaka, pedagoga in pisatelja Frančka Bohanca. Rodil se je v naši občini, v Miklavžu, sedaj pa živi in dela v Ljubljani. Tovariš Franček se je ljubeznivo odzval našemu vabilu in prišel k nam. Spregovoril nam je na dveh proslavah, najprej za učence nižje stopnje nato pa še za učence višje stopnje. Nas je veliko in za vse naenkrat v domu kulture ni prostora. Učenci nižje stopnje smo z veseljem prisluhnili, kako je bilo v šoli takrat, ko jo je obiskoval mali Franček. Povedal nam je tudi resnično zgodbo o pištoli. Kot mlad fant je našel med vojno pištolo. Bila mu je velika dragocenost, zato jo je skril. Zakopal jo je pod slivo in vedno, ko se vrača v naše kraje, ne zbere toliko poguma, da bi pištolo odkopal. O tej pištoli ni povedal nikomur, niti svojim najbližjim. To zgodbo smo poslušali z odprtimi očmi in ušesi. Vtisnila se nam je globoko v spomin.

Učencem višje stopnje je spregovoril o vrednotah NOB, na katere ne smemo nikoli pozabiti. Veliko vzpodbudnih misli nam je napisal tudi v knjigo spominov.

Tovarišu Bohancu smo se na koncu pristrčno zahvalili za obisk, z željo, da se še večkrat srečamo.

Učenci krožka za ohranjanje in negovanje tradicij NOB na šoli ORMOŽ

Kam?

Pomladi sem vonjal cvetlice dehteče,
kot dete sem legel med češnje cveteče.

Bila je pomlad in ptice so pele,
imel sem vse rad, so rože dehtele.

Postal sem otrok z lasmi v burji,
sem legel v cvet kot lahni metulji.

Res ljubil sem sadje, sadje dišeče,
še raje sem ljubil dekle lju-beče.

Ljubil sem sad češnje debele,
bil je tak vonj – kot med za čebele.

Ljubil dekle sem; bila mi je raj in zase ljubezen
zdaj hočem nazaj!

Hodil sem tja, kjer je listje šumeče,
na njivi sem videl vrane štr-leče.

Na jaso zašel sem, kjer listje šumi,
prisluhnil sem v daljo, kjer potok šumi.

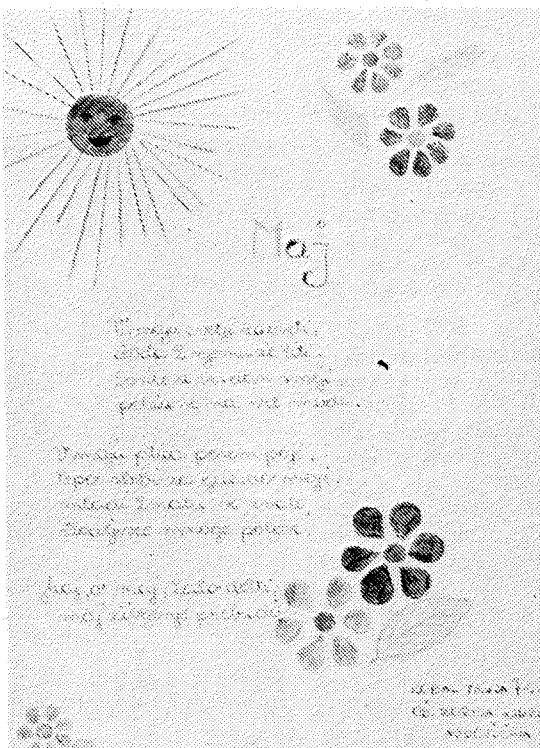
Kmeta sem videl; je njivo oral,
slišal sem vrana, glište je bral.

Zato se bojim »pošasti« grozeče,
bojim, da umrl naš svet bo – boleče.

Vse to je naš svet in tu zdaj živim;
le en je planet, kam naj se selim?

Od kos smo prišli? Od koder semena.
Če kdaj bomo šli, postál bom evglena.

VOJKO ŠKAPIN, 8. c
OŠ Srečko Kosovel
Sežana

Cela vrsta knjig čaka na predstavitev in oceno.

Nova dela slovenskih avtorjev so izšla pri Prešernovi družbi, pri založbi Borec, pri Partizanski knjigi in kar težko se je odločiti, kateremu teh zanimivih in mikavskih meril dati prednost.

Za današnjo »knjižno panoramo« smo izbrali iz vsake založbe nekaj: Partizansko knjigo predstavi Šmicbergerjeva monografija o novinarjih in novinarstvu v NOB »Partizanska sedma sila«, Založbo Borec Koširjevih »Mojih 616 partizanskih dni« in Prešernovo družbo Kravosova pesniška zbirka »Ko so nageljni dišali« z risbami Klavdija Palčiča.

Kar nekaj let je trajalo delo, ki se ga je v imenu partizanskih novinarjev – v trajen spomin na njihovo delovanje – lotil Djuro Šmicberger, da je s pomočjo objavljenih virov in pričevanj sestavil izčrpno »poročilo« o vsem, kar se je dogajalo na tem »delu bojišča«, kjer je puško nadomeščalo pero, mitraljeze in topove pa pisalni stroj.

Preberimo, kar je avtor monografije napisal v Predgovoru.

»Znano je, da so bili vsaj spočetka, glavni in skoraj edini avtorji člankov in uredniki hkrati vodilni politični delavci (Edvard Kardelj, Boris Kidrič, Tone Tomšič, Boris Zihel, Edvard Kocbek). Prva polovica načela, da bodo politik novinar in novinar politik, se je uresničevala mnogo prej kot druga, ki je zaživela kasneje in postopoma.

Sledi razmah glasil v vojaških enotah in za njimi redno izhajanje in pojavljanje novih, tako imenovanih osrednjih časnikov s pokrajinskimi ponatisi. Izredno zanimiv pojav so vojaška glasila, ne samo zaradi njihovega presenetljivega števila (okrog 200 naslovov), ampak zaradi ljudske ustvarjalnosti, ki je dobesedno bruhnila na dan, se pravi na strani stenskih in žepnih časopisov, četnih, bataljonskih, odednih, brigadnih, divizijskih in vseh mogočih glasil. Preprosto: partizan je čutil pomanjkanje pisne besede, osrednjih časnikov je bilo premalo ali pa je prihajalo v enote premalo izvodov, ob splošnih informacijah in preveč načel-

nih člankih si je zaželel kaj bolj »domačega«, iz neposrednejše okolice, mogoče tudi kaj svojega, z lastno roko napisanega. Mnoga med temi glasili so kljub vsej veličastnosti spričo razmer v kakršnih so nastajala, po vsebini in obliki skromna in so izšla nekajkrat in le v nekaj izvodih. Vsekakor so imela zanimivo politično, propagandno in kulturno-prosvetno vrednost. Najbrž ne bo pretirana trditev, da so s temi glasili rasli nekateri pesniki in pisatelji, vsekakor pa se je ob njih razvijal nov novinarski rod.

Tako so prišli do, recimo mu, novega rodu novinarjev, do delovanja, ki je rodilo stanovsko društvo (drugje v Jugoslaviji so jih na novo ustanavljali šele po vojni) in jedra bodočih uredništev, ki bodo po osvoboditvi prevzela svoje dolžnosti...«

Znani prevajalec italijanske, francoske in španske literarne klasike Niko Košir lastnemu pisanju ne posveča kdove kolikšne pozornosti in pomena, zato je njegova knjiška spominov na partizanski čas pravzaprav izjema pa hkrati tudi presenečenje. Prav pa bo, če kar pri priči poudarimo: lepo, dragoceno presenečenje.

Košir svojega spominskega zapisa sicer ni zastavil kot literarno delo, ki bi se rado spogledovalo z romanom ali kakšno podobno, vnaprej opredeljeno zvrstjo, saj mu je šlo zgolj in samo za beleženje doživetij na partizanskih poteh, ki so ga z Gubčevo brigado in kasneje s štabom 15. divizije vodile sem ter tja po vojskujoči se Dolenjski deželi. Toda prav ta spontanost zapisovanja, ta piščeva izjemna neobremenjenost in predvsem način ali stil pripovedovanja so »gradio«, ki omogoča izdaten – in tudi scela literaren – užitek ob branju. Dragoceno je zlasti Koširjevo osebno in osebnostno oziranje na vse, kar je po štiridesetih letih ohranil in v mlinih časovne razdalje predeal njegov spomin, seveda povsem drugače, kot to naredijo kronisti, avtorji monografij ali zgodovinarji. Je pa prav zato to njegovo

pričevanje kar najbolj pristno. V mnogih rečeh posega v stvarino časa, razmer in odnosov med ljudmi precej globlje, kot zmorejo dokumenti ali formalizirani spominski zapisi.

Enaka vrednost, kot je vsebinska, je v tej knjigi stil pripovedovanja, saj se nam ob prebiranju Koširjevih spominov ničkolikokrat vzbudi občutek, kot da sledimo žlahtno patiniranemu poročanju kakega kronista iz davnih, klasičnih časov, ko življenju ritma še ni ukazovala naglica zdajšnjih dni.

Koširjev »spis« je tako precej več kot samo zasebni spominski album. Je tudi (in predvsem) osvetlitev mnogih doslej neizpovedanih ali celo prikrivanih dejstev. Njegovi odliki sta pristnost in predanost resnici brez vseh olepšav ali ponarejanj.

Odlomek za pokušino:

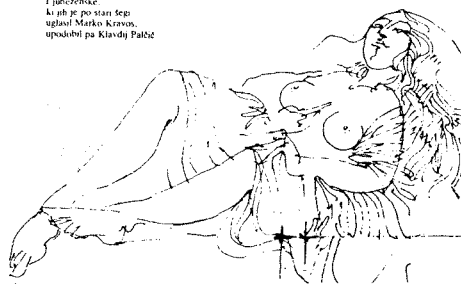
»Na jesen leta 1944, kdaj natanko, ne vem, a vsekakor vsaj do prvih oktobrskih dni, so mi v štabu divizije določili novo službo. Postal sem komandant stana, kot so rekli tedaj. Ker ta naslov najbrž nikomur nič ne pove, saj še meni ni, zato bom skušal malo podrobneje razložiti, kaj naj bi počel. Najprej naj povem, da bi si težko izmislili kaj, kar bi bilo mojim nagnjenjem in sposobnostim bolj tuje. Divizijski štab seveda pri tem ni mislil nič hudega; prej narobe. Hotel me je malo povišati, pa tudi obdržati pri sebi, ker bi drugače – spričo reorganizacije kulturno-propagandnih odsekov v vojski – moral misliti na to, da me pošlje kam drugam. Tako sem torej postal nekakšen zaledni vojaški funkcionar, nekakšen današnji »poveljnik mesta«, v katerem ima sedež divizijski štab in prištabne enote. Med nalogami, ki so mi bile naložene, so bile: skrbeti za nastanitev štaba ter prištabnih in zaščitnih enot; skrbeti za stražo okoli vasi, v kateri smo bili nastanjeni, in za obhodne patrulje; gledati, da se partizani po vaseh drže določenega reda, da pospravijo hiše, v katerih so nastanjeni. Kadar je bilo kaj prostega časa, sem moral skrbeti za ur-

jenje vojakov zaščitne čete; to je bil zame največji problem, saj redne vojske nisem nikoli služil in o vojaškem »drilu« nisem imel tako rekoč nobenega pojma. Še sreča, da mi je tu priskočil na pomoč vodnik Jože Tisovec, Trboveljčan. V bojih, v katere nismo bili neposredno zapleteni, mi je včasih pripadla nevhvalna naloga, da sem moral za prevoz ranjencev rekvirirati konja ali vola in voz, kdaj pa kdaj tudi vozniaka, a kot vem, so se vsi ti zmeraj srečno vrnili domov. Malo večjo smolo sem imel v začetku januarja 1945 v Stavči vasi, ko so iz bojev pri Občinah vozili številne ranjence in sem moral priskrbeti tankistu, ki je to delo opravljal na našem delu ozemlja, verigo, ki jo je potreboval za kaj vem kaj. Pri hiši, v kateri sem stanoval, sem opazil lepo, skoraj novo, okoli štiri metre dolgo verigo, in ker nisem vedel boljšega, sem poprosil gospodinjo, starejšo žensko, naj nam jo posodi. A kazalo je, ko da na tej trdni verigi visi vse njeno življenje; odločno je namreč izjavila, da verige ne da, pa amen. Očitno je bila glede vračila takih reči bolj izkušena, kot sem bil sam. Zato niso nič zalegle niti moje nadaljnje prošnje in zagotovilo, da bo verigo še isti dan dobila nazaj. Temu besedovanju je napravil konec nestrpni tankist, ki je verigo kratko in malo vzel.

Pri tem je kakopak tudi sam obljubil gospodinji in meni, ki sem mu to še posebej polagal na srce, da bo verigo prav gotovo vrnil. Jasno, da je ni. Meni je bilo od sile nerodno in bi bil dal ne vem kaj, ko bi lahko prišel od druge take verige, da bi jo vrnil, saj sem moral, na srečo ne več kot dober teden, vsak dan poslušati gospodinjo tarnanje zaradi te verige, ki jo je po vsej podobi od sile prizadel. V Stavčo vas se nisem imel priložnosti vrniti vse zadnje vojne mesece, po koncu vojne pa sem enkrat še bil v tistih krajih, a sem se nesrečne hiše ognil. Tja bi šel le v primeru, ko bi bil lahko kje kupil podobno verigo in bi jo vrnil, a kaj in s čim boš kupoval leta 1945. Potlej sem tudi glede te zadeve kot že glede tolikernih drugih rekel: »Naj bo, kakor je, in jo uvrstil med rešene.«

Pripravil V. Konjar

Marko Kravos
Ko so nageljni dišali
Izbrano delo
ki jih je po stan seg
igral Marko Kravos
upodobil pa Klavdij Palčič

Spomin

V neki knjigi,
pusti kot osamljen nedeljski
popoldan,
sem našel tvoj las,
tenek in zviti,
le misel je lahko tenka in živa.

Nekoč sem imel snop iz las,
gozd iz leska in vonja.
Nekoč sem jih držal v dlani
in se od njih poslovil.

Zaprli sem knjigo s tem črnim
kazalom,
v prsih me je zbolela tenka,
zvita bolečina.

Čas ni naklonjen knjigi

Za dobro slovenske knjige se bomo morali spremeniti tudi sami.

Ta čas vsi razpravljamo o krizi, gospodarski, moralni, vsakršni in zatorej ne preseneča, da so se o tem neljubem pojavu minuli teden razgovorili tudi komunisti iz založništva, repertoar jadikovanja in očitkov pa je zjel že znane probleme, ki so se pokazali takorekoč v že kar apokaliptični razsežnosti. Ta pa, kajpak, ni imela preveč posluha za notranje vzroke in gibal, pač pa se je nenehno spogledovala z okoljem, ki je kruto, nepremišljeno, noče dojeti svetega poslanstva slovenske knjige, ne razume številnih okoliščin (skromne naklade, pomanjkanje slehernih večjih finančnih injekcij, zlasti posojil, brez katerih založništvo ne more svobodno zadihati, neurejeni položaj učbenikov, saj smo Slovenci poleg Črnogorcev menda edini, ki nimamo zakona o učbenikih, preskromno število knjigarn, ki so poleg vsega še neustrezno zasnovane in prostorsko utesnjene itd.) in da politično in gospodarsko vzdušje knjigi ni naklonjeno.

Velike težave z devizami

Splošna ocena, ki je vela domala iz slehernega razpravljalca, vodi k spoznanju, da je položaj slovenskega založništva naravnost katastrofalen in da imamo na voljo le še pet minut do dvanajste. Slišati je bilo številke o 100-odstotnem zvišanju cen roto-

papirja, o nekaj več kot 200-odstotnem povečanju cen reprodukcijskega materiala. Slovenske založbe so menda imele ob koncu lanskega leta le 16 odstotkov lastnih sredstev in so poslovale v glavnem s krediti, ki pa jih je silno težko dobiti. Slavni 15. maj naj bi stvari še poslabšal s svojo restriktivno monetarno politiko, kar pomeni, da bo ob restriktivni gospodarski politiki nujno obveljala tudi restriktivna kulturna politika, ki bo narekovala logiko preživetja. Nenehna poučevanja o tržnem obnašanju so za založnike kajpak nevzdržna, ve se tudi, kaj to pomeni za slovensko knjigo, ki bo posledje še bolj mačehovsko obravnavana. Izrazito negativne so tudi razmere na področju deviznega poslovanja, saj menda tuji partnerji preprosto ne verjamejo več nekdašnji sicer solidnim sodelavcem in partnerjem v številnih poslih, od kooperacijskih zadev do leposlovnih prevodov, ker številne devizne obveznosti niso poravnane ali pa kasnijo. Mi nimamo praktično nobenega ugleda več v svetu, so bridko potožili.

Prevladovala je užaljenost in naveličanost. Pripovedovanje znanih stvari. Vendar je treba vedeti, so rekli založniki s srdom, da si je treba enkrat za vselej zapisati za uho, da nas je Slovencev borih dva milijona in da zato knjiga tudi nekaj stane in da ne kaže nenehno prepričevati družbe, naj se naposled vendarle izjasni o usodi slovenske knjige.

Slišali pa so se tudi drugačni toni, kar večini ni bilo pogodu, zakaj reagiranja so bila ostra in nedvoumna, še posebej tista na iskanje notranjih rezerv, racionalnejšo organizacijo založniških hiš, prodajo, reklamo, izbor naslovov, združevanje sorodnih založb itd. Temeljiti marketinški pristop je očitno za marsikoga trn v peti, ki se mu je, kajpak, bolje izogniti in – živeti po starem. Nejevoljo je vzbudila tudi pomisel, da so časi pač takšni, da si bo kdo tu in tam navsezadnje moral poiskati drug poklic in se posloviti od knjige, ki je, kaj hujšega, navsezadnje tudi tržno blago in ne le blago posebnega družbenega pomena.

Nujen selektiven pristop

Zagreto ozračje, tu in tam je doseglo skrajna vrelišča, je nakazalo vrsto vprašanj, ki sicer niso bila povedana na glas, bo pa v teh časih, ki so z milostjo in uvidevnostjo očitno skregani, treba misliti nanje. Nič namreč niso založniki povedali o selektivnem pristopu pri izdaji knjig. Recimo: ali Slovenci res potrebujemo tolikšno število pesniških zbirk? Res potrebujemo kakršnekoli literarne čudeže dvomljive vrednosti, ki jih spremna beseda na ovitkih, v luksuzni preobleki, kuje v nebo? Treba se je tudi vprašati, kolikšna je, denimo, berljivost različnih »publicističnih« konglomeratov (ni še namreč tako oddaljen čas, ko je bilo mogoče brez težav izdati zbrane govore kogarkoli, časopisne polemike ipd.) pa tudi naslovov, ki se ponajša z različnimi modernističnimi pristopi, ki so vse prej kot to.

Vse to nas navaja na sklep, da preštevilni odgovori na krizo – in ravnanje založnikov

– tiče v sicer zelo preprostih, vendar drastičnih in torej, razumljivo, neljubih posegih in rešitvah. Založb je na Slovenskem kajpak – primerjajoč število prebivalcev – veliko in tudi število izdanih naslovov, kot hočejo nekateri za vsako ceno dokazovati, ni ravno skromno. Lamentacije o nevzdržnem položaju slovenskega založništva bi bilo seveda možno že v osnovi presekat z ustrežno pripravljenostjo, da se stvari spreminjajo na širši fronti in ne le fragmentarno. Na gluha ušesa nalete domala vsi poizkusi združevanja sorodnih založb, kar bi v načelu seveda bilo možno, vendar se ideja razpade že v trenutku, ko je treba premišljevati – ob eventualni združitvi – o opustitvi nekaterih delovnih mest.

Pot na trg

Posebno poglavje so reklamni podvigi, ali natančneje povedano, pot knjige na trg, ki je vse prej kot zanesljiva, tržno usmerjena, podprta z gotovostjo. O odsotnosti iznajdljivosti pri prodaji slovenske knjige ne kaže izgubljati besed, odveč pa je tudi pomisel, da je moč vse knjige prodati v knjigarnah. Dobra reklama, ki se ji sredstva seveda ne smejo smiliti, je pot do uspeha – tudi za naslove, ki so na prvi pogled neobetavni.

Postavljati knjigo za vsako ceno na piedestal in se tako izogniti sleherni odgovornosti in biti zaprt v krogu samovšečnosti pomeni položaj še poslabševati. Dejstvo je, da se bo moralo tudi založništvo spustiti na tla in prisluhni zahtevam časa, ki ne ponuja učkanka in še manj kakšne dolge odeje.

Milenko Strašek

Poveljniški kader v Gubčevi brigadi Drugače kot v knjigi

Piše: Mirko Klančar-Sandi

V mojih člankih, objavljenih v TV-15 leta 1987, sem navedel, da sem na podlagi najnovejših podatkov, ki sem jih dobil v arhivu IZDG, CK ZKJ in drugod, ugotovil tudi, da so v seznamu poveljniškega kadra štaba brigade in štabov bataljonov v knjigi GB razne nepravilnosti in pomanjkljivosti. Predvsem je ugotovljeno, kdo je bil komandant ali politkomisar, kjer je bila doslej praznina, ker se ni vedelo, kdo je opravljal to funkcijo in v katerem času. Nadalje je tudi ugotovljeno, da so bili komandanti in komisariji bataljona, ki v tem seznamu niso navedeni, so pa navedena imena drugih v tem času (na primer v 4. bataljonu, kjer ni navedeno pet komisarjev bataljona). So pa tudi primeri, ko je bil nekdo komandant, komisar in podobno v drugem času, kot je navedeno v seznamu, ali pa sploh ni bil.

Veliko je primerov, ko se je pri navedenem seznamu upošteval datum postavitve ali razrešitve na navedene funkcije, čeprav se v resnici odredba o postavitvi ali razrešitvi sploh ni uresničila ali pa se je pozneje.

V spremenjenem seznamu je torej upoštevan predvsem dejanski nastop in prenehanje opravljanja neke funkcije. Problem zase je tudi, ko je nekdo bil v bolnici, na šolanju in podobno, pa se je potem vrnil v brigado ali pa ne. V nekaterih primerih je bil namesto odsotnega postavljen vršilec dolžnosti oziroma ga je nekdo nadomestil, v nekaterih primerih pa funkcijo odsotnega ni nihče opravljal. Tako je bil na primer načelnik štaba brigade ranjen in bil dva meseca in nekaj dni v bolnici in se potem ni vrnil v brigado, on pa je v seznamu za ves ta čas napisan, kot da je opravljal to funkcijo. Po mojem mnenju bi se moral v takem primeru upoštevati samo dejanski čas opravljanja funkcije.

Če pa bi se vrnil iz bolnice v brigado in ga ni nihče nadomestil, potem pa bi se lahko tudi čas odsotnosti štél za čas opravljanja funkcije z opombo, da je bil v bolnici itd.

Največ primerov je, ko gre za razliko dva, tri dni prej ali pozneje pri nastopu ali odhodu oz. razrešitve funkcije, so pa tudi primeri z več dni razlike. So tudi primeri, ko se ne ujemajo datumi odhoda funkcionarja iz neke brigade v knjigi te brigade z datumom prihoda v našo brigado, naveden v naši knjigi. Tako imamo tudi primer namestnika komandanta 15. brigade, ki je v seznamu te brigade naveden v času, ko je bil še v naši brigadi več kot mesec dni, ali pa primer komisarja v našem seznamu poveljnikov, ki dejansko skoraj dva meseca ni bil komisar naše brigade, ampak je bil v 12. brigadi.

V knjigi Gubčeva brigada je tudi v besedilu nekaj napak o funkcijah posameznikov ali času opravljanja

funkcije. Tako npr. je na 154. strani napisano, da je pred 14. februarjem 1943 padel začasni komandant drugega bataljona Miklavž Logar. V seznamu poveljnikov v knjigi ni naveden in tudi po novih zbranih podatkih so v tem seznamu do tega časa pravilno navedeni drugi komandanti. Original poročila brigadnega biroja KPS z dne 14. februarja 1943, ki se nahaja v mapi GB v arhivu CK ZKS in se navaja v knjigi GB 154. stran, je dejansko zelo slabo čitljiv in se tam, kjer se navajajo padli borci-partijski samo po imenih, ne da prebrati, ali je ime Matevž ali Miklavž. Tudi ni dovolj čitljivo, da bi se lahko prebralo »začasni komandant II. bataljona«, kar niso mogli prebrati, niti strokovnjaki iz arhiva CK ZKS. V prepisu originala z dne 2. avgust 1952 je komisija, ki je overovljala prepis, napisala v oklepaju ime Matevž, nad njem pa s črnilom ime Miklavž z vprašajem. Tedanji politkomisar bataljona Franc Taurer – Plahun izjavlja, da Logar Miklavž ni bil komandant 2. bataljona in je padel novembra ali decembra 1942 pri Trebnjem. Maruša Krese je izjavila, da je padel 18. novembra 1942 v Gorenji vasi pri Trebnjem in se ne spominja, da bi bil komandant bataljona. V knjigi GB na 60. str. je navedeno ime Miklavž, ki je pri napadu na Škocjan 4. oktobra 1942 skupaj z Zoranom Dobravcem načeloval bombašem. Na 78. strani pa je navedeno, da so belogardisti 18. novembra 1942 v Gorenji vasi pri Trebnjem obkolili skupino štirih aktivistov in partizanov, med katerimi je bil tudi ostrostrelec Miklavž in ga ubili. V podnatisu piše, da je

bil Miklavž vodnik v Drugem bataljonu.

V TV-15 je bilo že večkrat napisano, da Janez Hribar ni bil komandir 1. čete 2. bataljona v Jelenovem žlebu 26. marca 1943 (knjiga GB, 186. str.)

– Na 293. strani piše, da je bil Ferdo Šetrajčič 22. avgusta 1943 intendant brigade, katerega pa že od maja 1943 ni bilo več v brigadi (njegov vprašalnik); dejansko je bil takrat intendant brigade Franc Potočar – Čampa. Na 347. strani, je napisano, da so za komandanta Desete brigade postavili Franca Rojška – Jako, sedaj komandant četrtega bataljona GB, dejansko je bil komandant 1. bataljona do 15. septembra 1943.

– Na 534. strani piše, da so po odhodu komandanta Tretjega bataljona Janeza Hribarja (op. 17. 12. 1943) za komandanta imenovali Karla Dimnika, za politkomisarja 3. bataljona Radka Močivnikarja in za namestnika komandanta bataljona Jožeta Možeta, komandirja 3. čete. Ta imenovanja pa se niso uresničila decembra 1943, ampak veliko pozneje.

– Na 673. strani piše, da je Prvi bataljon 3. januarja 1944 pod poveljstvom komandanta bataljona kapetana Mihe Kristofa trikrat jurišal na po-

stojanko Zavrh, pa je bil vselej odbit. Miha Kristof je bil takrat v šoli, kar je razvidno iz Fasc. 123, I. mapa v kartotečnem listu oficirske šole (IZDG), kjer tudi piše, da je bil v 7. tečaju višje oficirske šole od 4. junija 1944 do 30. julija 1944. Isti podatki so tudi v knjigi tečajev oficirske šole (Fasc. 115 IZDG) in da je bil pred 4. junijem 1944 oz. 3. junijem 1944 namestnik komandanta bataljona.

– Na 348. strani je napačno napisano, da je Zvone Černečali postal komisar prvega bataljona 24. septembra 1943, ker je to postal Karol Čali Dimnik. Partizansko ime Alojza Grčarja pa je Mitja in ne Miha. Na 798. in 799. strani piše, da je bil komandant Drugega bataljona Pucelj Miha, ranjen 11. oktobra 1944; dejansko je bil komandant 3. bataljona.

– Pomembna sta še dva datuma, po katerih je treba šteti čas opravljanja funkcije. Na 89. strani knjige GB je napisano, da je verjetno 30. novembra ali 1. decembra 1942 prispela v brigado javko v Radulji partizanska skupina oficirjev iz vrhovnega štaba, ki jih je poslal tovariš Tito in da sta pri Gubčevi brigadi ostala Predrag Jevtič kot namestnik komandanta brigade ter Mile Čubrič. To-

rej Jevtič ni bil na tej funkciji že 3. novembra 1942, kot je navedeno v seznamu poveljnikov.

V knjigi GB je iz seznama poveljnikov 4. bataljona razvidno, da je ta bataljon obstajal že 4. septembra 1942. Na 28. strani pa piše, da je bila brigada pri ustanovitvi 4. septembra 1942 razdeljena na tri bataljone. Na 49. str. piše, da se je 11. septembra 1942 priključil brigadi kot njen četrti bataljon Prvi bataljon Zapadno-dolenjskega odreda pod poveljstvom Antona Zgonca-Vasje. Tudi v knjigi Dolenjski puntarji – Zapadno-dolenjski odred je na 114. str. napisano, da se je 11. septembra 1942 Prvi bataljon ZDO s tremi četami priključil GB kot njen 4. bataljon. Pri tem sta komandant in politični komisar bataljona Anton Zgonc – Vasja in Milan Venišnik – Savinc obdržala dotedanja položaja. Torej Četrty bataljon ni obstajal 4. 9. 1942 v GB in zato se šteje vsem borcev Vasjinega bataljona dan vstopa v brigado 11. septembra 1942, čeprav smo mnogi iz tega bataljona napisali, da so prišli v brigado pri njeni ustanovitvi 4. septembra 1942 ali 9. septembra 1942. (Več in natančno v naslednji številki)

Vabilo in prošnja

Dolenjski muzej iz Novega mesta pripravlja ob 45-letnici 15. divizije razstavo likovnih del Borisa Kobeta iz njegovega cikla »Po poteh Gubčeve brigade«.

Otvoritev te razstave je predvidena za 13. junij ob 18. uri, v prostorih Dolenjske galerije. Dolenjski muzej zato vljudno prosi vse lastnike slik Borisa Kobeta iz omenjenega ciklusa, naj za razstavo ob jubileju, 15. divizije posodijo slike za razstavo. Svoj naslov in privolitve za posojilo slike lahko sporočite:

Dolenjskemu muzeju, Muzejska 7, 68000 Novo mesto ali po tel.: (068) 21-169

Obvestilo

Skupnost borcev Jeseniško-bohinjskega odreda sklicuje zbor skupnosti, in sicer v soboto, 4. junija 1988 ob 11. uri v Kulturnem domu v Stari Fužini.

Vabimo vse nekdanje borke in borce Jeseniško-bohinjskega odreda, da se zbora skupnosti udeležijo. Na zboru bomo obravnavali delo skupnosti.

Uporabite javna prevozna sredstva. Odbor

Jože Jančič

Na pokopališču v Pilšanu smo se februarja poslovili od Jožeta Jančiča, rojenega leta 1914. Leta 1943 se je aktivno in organizirano vključil v NOV. Njegov dom je bil vedno odprt lačnim in utrujenim partizanom.

Konec leta 1944 je bil izdan, aretiran in odpeljan v taborišče v Dachau. Po vojni se je vrnil domov in začel obnavljati dom. Tudi v raznih organizacijah je bil aktiven član. Za delo med NOB je bil odlikovan z medaljo zaslug za narod.

Angela Braje

Na Blejski Dobravi smo se marca poslovili od Angele Braje, rojene leta 1908 na Jesenicah. Med revolucijo sta oba z možem sodelovala z NOG. Leta 1942 so moža zaprli in internirali v Nemčijo, od koder se ni več vrnil. Angela pa je naprej sodelovala z OF. Po vojni se je vključila v družbenopolitično delo kot blagajničarka vojaških vojnih invalidov.

Franciška Petek

Svojo življenjsko pot je zaključila Franciška Petek, ki je bila rojena leta 1903 v Ameriki, nazadnje pa je stanovala v Nemški vasi. Med vojno se je aktivno vključila v NOG, pomagala partizanom s hrano in raznim materialom.

Franc Peterka-Miško

Februarja smo se v Savi pri Litiji poslovili od aktivista in borca NOV Franca Peterke. Rodil se je pred šestinsedemdesetimi leti na Sp. Logu. V začetku leta 1942 se je vključil v OF okrožja Litija. Opravljal je razne po-

membne naloge predvsem kot čolnar pri ilegalnem prevozu borcev preko Save. Maja 1944. je bil sprejet v KP in vstopil v NOV. Bil je predsednik gospodarske komisije. Deloval je z Dolenjskim odredom in bil vodič pri napadu na nemško postojanko na Savi. Marca 1945. je bil ranjen in ostal invalid. Po vojni se je zaposlil v Lesni industriji Litija in bil aktiven v družbenopolitičnih organizacijah na terezu in bil večkrat odlikovan.

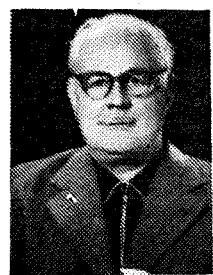
Mirko Ipavec

V Lipici pri Škofji Loki smo se od februarja poslovili od Mirka Ipavca. Rojen je bil pred dvainšestdesetimi leti v mali primorski vasi Kovk pri Ajdovščini. Nasilno je bil mobiliziran v delavski bataljon. Po kapitulaciji Italije se je priključil partizanom. Š primorski bataljon se je boril vse do osvoboditve Gorice in Trsta, za kar je bil tudi odlikovan. Po odhodu iz JLA se je zaposlil v organih za notranje zadeve.

Anton Cimperman

V začetku januarja smo se na pokopališču na Igu poslovili od borca Antona Cimpermana iz Iške vasi. Rojen je bil leta 1910. Takoj se je vključil v delo OF, maja 1942 pa je odšel v partizane. Bil je bоре Sercejeve brigade in Ljubljanske brigade. Po vojni se je vključil v obnovo porušene vasi in bil aktiven v DPO.

Miloš Prelogar

Januarja smo se na pokopališču v Lipici pri Škofji Loki poslovili od oseminšestdesetletnega Miloša Prelogarja. Izučil se je za krojača. Okupacijo je dočkal napredno usmerjen, zato se je

priključil aktivističnemu delu. Z zbiranjem orožja in drugimi podatki je pomagal znani partizanski trboveljski revirski četi. Kmalu je okupator zvedel za njegovo delo in ga avgusta 1941 aretiral in odpeljal v Begunje, od tam pa s transportom na prisilno delo. Uspelo mu je pobegniti v domači kraj. Toda preden je dobil zvezo s partizani, je bil ponovno ujet. Ponovno se je moral vrniti v Begunje in bil odpeljan v taborišča Krieldorf in Kraut. Leta 1942 se je znašel v Dachau, kjer je dočkal svobodo. Po vrnitvi domov se je vključil v družbenopolitično delo.

Franc Gabrič

Delegacija članov organizacije ZB iz Brestanice se je januarja poslovila od Franca Gabriča, rojenega leta 1917 v Kozašču na Notranjskem. Že pred vojno je sodeloval v naprednih organizacijah. Z OF je bil povezan že

od leta 1941 in opravljal razne funkcije: zbiral je potrebni material in drugo. Zaradi izdaje je moral že v začetku leta 1943 zapustiti domači kraj; odšel je med borce NOB, bil je v Gorenjskem odredu in Prešernovi brigadi. Bil je ranjen in se zdravil v bolnišnicah v Kočevskem Rogu. Po okrevanju se je vključil v Cankarjevo brigado, osvoboditev je dočkal v artilerijski brigadi. V enotah NOV je opravljal dolžnosti komandirja čete, v KP je bil sprejet že leta 1943 in večkrat odlikovan.

Marija Škrjanc

Le nekaj dni za tem, ko je praznovala svoj devetindevetdeseti rojstni dan, je Marija Škrjanc umrla. Rojena je bila v zaselek Kamnek pri Goricih. Od leta 1943 je aktivno sodelovala z NOB, nekaj dni pred osvoboditvijo ji je okupator ustrelil moža. Od nje smo se poslovili februarja v Križah.

IMELI SMO LJUDI IMELI SMO LJUDI IMELI SMO LJUDI IMELI SMO LJUDI IMELI SMO LJUDI

IMELI SMO LJUDI IMELI SMO LJUDI IMELI SMO LJUDI IMELI SMO LJUDI IMELI SMO LJUDI

IMELI SMO LJUDI IMELI SMO LJUDI IMELI SMO LJUDI IMELI SMO LJUDI IMELI SMO LJUDI

Ob šestdesetletnici ljubljanske radijske postaje

Spremlja nas na vseh poteh

Dolga je prehojena pot Radia Ljubljana. Če malce po brskamo po dokumentaciji, zasledimo naslednje podatke: leta 1924 je inž. Marij Osana v Ljubljani začel poskusno oddajati prek oddajnika, ki ga je sestavil sam. 8. marca leta 1925 so radioamaterji iz Ljubljane posredovali prek svojega oddajnika program na Bled. 26. januarja 1926 je inž. Marij Osana organiziral prvi radijski prenos koncerta Glasbene matice iz Ljubljane. In leta 1928 je začel poskusno obratovati oddajnik Radia Ljubljana. Oddajal je na valu 578 m, in to z močjo 2,5 kW.

Spominska plošča radia Osvobodilne fronte Kričac

11. aprila leta 1941 je nemško letalstvo uničilo oddajnik Radia Ljubljana v Domžalah. 17. novembra istega leta je v Okupirani Ljubljani začela delovati ilegalna radijska postaja Osvobodilne fronte Kričac. Vsak ponedeljek, sredo in soboto ob 20. uri je oddajala 15 minut dolg program, v katerem je pozivala k odporu proti okupatorju. Oddajala je na valovni dolžini 27 metrov. Ilegalna radijska postaja Kričac je oddajala iz 23 stanovanj oziroma stavb.

7. februarja leta 1942 je bila na sporedu posebna oddaja radia Kričac, posvečena pesniku dr. Francetu Prešernu. Trajala je eno uro in je bila

vnaprej napovedana. Italijanski okupator je z več tisoč vojaki in dvanajstimi avto-

mobili, opremljenimi z gonimetri, iskal Radio Kričac. Kljub temu je Radio Kričac nadaljeval z oddajami, tudi takrat ko je Italijanski okupator zaplenil vse radijske sprejemnike in zahteval odstranitev radijskih anten. Leta 1944 so na osvobojenem ozemlju v Beli krajini ustanovili ROF, radijsko postajo Osvobodilne fronte.

Od 7. avgusta tega leta je ROF oddajal dvakrat na dan, studio in oddajnik sta bila v Črnomlju. Poleg informativnih je ROF oddajal tudi glasbene in umetniške programe. V oddajah so nastopali solisti, zbori, orkestri, igralci in znanstveniki. Poleg tega je posredoval predstave partizanskega gledališča in igalskih skupin. V intervjujih in pripovedih so sodelovali borci NOV. Ker je

bila takratna radijska oprema sila skromna, je program potekal v glavnem v živo, kar je bilo za takratne razmere razmeroma težko. Toda, vložen trud vseh, ki so delali na oddajnikih, pa tudi pri izvedbi programa, je bil bogato poplačan.

Po šestdesetih letih ustvarjalnega in razvojnega obdobja je Radio Ljubljana našel svoje mesto v vsakdanjem življenju. Poslušamo ga med delom, obvešča nas, zabava in izobražuje. Radio nas spremlja povsod, saj pestrosti programov zagotavljajo za vsakogar nekaj. Tudi Televizija, čeprav za trideset let mlajša, ne zaostaja v svojem poslanstvu. Sodelujeta, se dopolnjujeta, kar potrjuje kakovost programov Radia, pa tudi Televizije.

Jože Čurin

Zgradba, v kateri je deloval Radio Ljubljana do leta 1941

Sramota za muzej

Kar precej tabel ob cestah pred Rogaško Slatino vabi obiskovalce v Knežec, kjer je muzej oziroma spominski dom dr. Franceta in Borisa Kidriča. Slabe pol ure hoda je od Zdravilišča Rogaška Slatina do Knežca, do hiše, v kateri je omenjeni spominski dom. In kar precej domačih in tujih gostov zdravilišča se odpravlja v Knežec. Toda vsi so – razočarani, slabe volje, jezni in godrnjajo, kajti omenjeni muzej oziroma spominski dom je zaprt. Res je – zaprt je. Le listek na vratih je, na njem pa dobesedno piše: »Obvestilo. Spominski dom dr. Franceta in Borisa Kidriča bo zaprt od 15. decembra do 29. februarja 1988.«

To je vse, kar lahko izveš v teh dneh (natančneje: 17. aprila dopoldne) o tem muzeju!

Le če človek pogleda okoli doma, vidi, da tu še ni bilo »pomladanskega čiščenja«. Za to hišo, postavljeno 1882. leta, pa stoji še manjši objekt, ki pa je nekakšno smetišče, se pravi notranjost objekta, kar obiskovalec lahko vidi skozi zastekleno okno.

Skratka: Spominski dom je zaprt, v Obvestilu navedeni datum februar pa je že »skrivnost«.

In zdaj vprašanje: zakaj tak odnos do muzeja, spominskega doma? Kdo skrbi zanj, kdo ima ključ? Malodane

nemogoče se zdi človeku, tak malomaren, sramoten odnos tistih, ki bi morali skrbeti za ta muzej. Tem bolj, ker to pred dnevi, ko smo se spominjali smrti Borisa Kidriča, pod spominsko ploščo na steni tega doma (na plošči je zapisano: V tej hiši je prebival s svojo družino dr. France Kidrič, slovenski slovstveni zgodovinar in preživel svoja mlada leta njegov sin Boris Kidrič-Peter, predsednik prve slovenske vlade in veliki jugoslovanski revolucionar) lovorjev venec. Mar tedaj polaganci venca niso videli zastarelega »obvestila«?

Ko sem razočaran odhajal s Knežca (pred mano in za mano pa je bilo več podobno razočaranih obiskovalcev), sem si rekel: če bi, podobno kot dajejo turistični delavci bodeče neže, dajali tudi muzejski delavci »muzejske bodeče neže«, bi vsi tisti, ki so krivi, da je bil spominski dom na Knežcu še 17. aprila zaprt, da nerazumljivega »obvestila« niso odstranili in obesili listek z obvestilom, kdaj je muzej odprt ter da niso še napravili »pomladanskega čiščenja« okoli doma ter v objektu za njim, zanesljivo dobili oziroma si zaslužili ne samo »eno muzejsko bodečo nežo«, temveč gredo takih než.

B. A.

Gozdovniška zbirka v muzeju

V Muzeju narodne osvoboditve je bila nedavno slavnost, na kateri so svečano izročili zbirko Jugoslovanske gozdovniške lige v strokovno hrambo arhivskemu oddelku muzeja. S tem je bila uresničena želja gozdovnikov, ki so jo izrazili v Mariboru na strokovnem srečanju maja 1985. Takrat so se gozdovniki odločili, da bo Muzej narodne osvoboditve Maribor varuh njihovega še ohranjenega in zbranega gradiva. Muzej pa se je z darilno pogodbo zavezal, da bo gradivo strokovno hranil in prirejal razstave.

Ravnatelj Muzeja narodne osvoboditve Maribor dr. Milan Ževart je poudaril, da bo

zanimivo zbrano gradivo omogočilo nadaljnje znanstveno preučevanje gozdovništva, skavtstva in taborniške organizacije na Slovenskem. Muzej bo prihodnje leto postavil v prostorih muzeja tematsko razpravo o gozdovnikih in skavtih.

V imenu nekdanjih gozdovnikov je magister Dušan Vodeb med drugim poudaril, da je gozdovniški organizaciji bilo dano samo 16 let, da je lahko razvijala svojo dejavnost. S podivjano fašistično silo je bilo treba uničiti tudi gozdovniško organizacijo, njeno slovensko tvorbo in njene napredne ideje. Gozdovništvo je imelo 12 gozdovniških zakonov in os-

novno geslo, po katerem so se ravнали: »Z naravo k novemu človeku«. Po osvoboditvi gozdovniške organizacije ni bilo več, tudi ne vzporedne organizacije, skavtstva. Na njunih temeljih je v novih razmerah zraslo novo združenje tabornikov.

Nekateri gozdovniki in skavti so se priključili novi taborniški organizaciji, mnogi pa so ostali izven nje. Dejavnost gozdovniške organizacije v letih 1925–1941 je padla v pozabo. Marksistični center Univerze v Mariboru pa je pred štirimi leti pri iskanju podatkov o naprednih družbenih gibanjih med obema vojnima pristopil tudi k nekdanjima taborniški-

ma organizacijama, k skavtom in gozdovnikom. Gozdovniki so maja 1985 pripravili v Mariboru svoj celoten arhiv – vse, kar so doslej lahko zbrali o gozdovnikih v besedi in sliki. V Muzeju narodne osvoboditve hranjeno gradivo bo omogočilo vpogled v to problematiko vsem tistim, ki jih zanima delo gozdovniške organizacije, pri ohranjanju in varovanju tega gradiva pa bo Muzej narodne osvoboditve Maribor opravil pomembno poslanstvo.

M. Kos

Kaj naj še storimo?

Da, tako se sprašujejo osnovnošolci iz Žabnice (podružnica OŠ Lucija Seljak Kranj). »Naša okolica je vedno bolj onesnažena,« pravijo, »čeprav si prizadevamo, da bi jo vsaj od časa do časa očistili. Premalo košev je v naši vasi, zato smeti ležijo tam, kjer ne bi smele.« Na to so sicer opozorili odgovorne v KS, pa ni nič pomagalo. (Kdo pa bo poslušal otroke?!) Tudi nad neprijetnimi vonjavami, ki se ob slabem vremenu širijo s prašičje farne v Crnogrobu, so se pritožili. Poleg tega smrdijo še nepokriti mrtvi prašiči v jami. Vse to lahko povzroči razne bolezni, so opozorili učenci.

V aprilu so očistili potok Žabnico, ki teče skozi vas. Čudili so se nad vsem tistim, kar so potegnili iz struge. Da je umazan potok lahko zelo škodljiv za ljudi, so občutili na svoji koži, saj so nekateri »čistilci« med njimi, ki se niso dobro umili, naslednji dan zboleli.

Ž. D.

Partizanska mati iz Laz

Te dni je Marija Simšič iz Laz pri Planini praznovala v krogu družin svojih sinov in hčera z vnuki in pravnuki svoj devetdeseti rojstni dan. Kljub tako visoki starosti in vsem težavam, ki so jo spremljale v življenju, je še vedno čila in zdrava; zelo rada pokramlja z vsakim mimoidočim, nekoliko večje težave ima le s sluhom. Toda kljub temu se v svojih mislih rada vrača v tiste najtežje dni našega narodnoosvobodilnega boja, ko je z odprtim srcem pričakovala, kdaj se ji bo oglasil kdo izmed treh sinov in moža, ki so bili v partizanih. S sinovi se je občasno videvala in jim tudi pomagala po svojih močeh, kot tudi soborcem, ki so z njimi prihajali. Moža Toneta pa ni nikoli več videla po juniju 1942, ko so ga Italijani aretirali in odpeljali v internacijo na Rab. Ko se je po kapitulaciji Italije vračal, se je že na poti vključil v osmo brigado, zadet od nemške granate. Mama Simšičeva dolgo

ni zvedela za usodo moža Toneta, šele po končani vojni je zvedela pravo resnico. Čeprav je z nepopisnim veseljem pričakala partizane – osvoboditelje naše domovine, jo je ta novica o moževi smrti izredno prizadela. In tako je še naprej ostala sama s kopico mladoletnih otrok. Ob skrbi zanje je še vedno našla čas tudi za aktivistično delo. Zato ji vsi nekdanji borci, predvsem kurirji, želimo še veliko sreče, zdravlja in zadovoljstva ob tem visokem jubileju.

Partizanski kurirji

Spomini živijo dalje

V spomin na 21. maj 1942, ko so partizanske enote v zgodnjih jutranjih urah napadle sovražno italijansko postojanko v Osilnici pri Kočevju, praznujejo krajan te krajevne skupnosti ta dan kot svoj krajevni praznik.

V počastitev tega dne so letos pripravili več športnih in kulturnih prireditev, ki bodo na sporedu vse tja do 28. maja. Uvod v praznovanje sta bila turnir v malem nogometu in hitropotezni šahovski turnir. Na sporedu je bil tradicionalni tek po Osilnici in posebna slovesnost s kulturnim programom. Domači člani gasilskega društva, ki so pri svojem delu nad vse delovni, bodo razvili društveni prapor. Gasilci tega kraja so obnovili gasilski dom. Od občinske gasilske zveze so minulo jesen dobili posebno terensko vozilo, ki ga uporabljajo za potrebe krajanov te

krajevne skupnosti. Ob koncu praznovanja bodo v soboto, 28. maja pripravili 3. pohod po poteh Notranjskega odreda in pohod na Taborsko steno, kjer že vrsto let prirejajo posebno srečanje borcev in mladine iz zgornjega dela Kolske doline in ostalih krajev.

V spomin na ta dogodek so odborniki nekdanje osilniške občine že leta 1955 proglasili ta dan za krajevni praznik. V spomin na žrtve štiriletnega boja za svobodo pa so leta 1966 odkrili spomenik padlim borcem in žrtvam fašističnega nasilja, delo akademskega kiparja in rojaka Staneta Jarma.

Pohod in spominsko svečanost na Taborski steni pa bodo priredili, da bi obudili spomin na dogodke ob 24. juliju 1942, ko so partizani imeli v tej votlini zatočišče.

Viktor Dragoš

NAGRADNA KRIŽANKA

TOVARNA
POHIŠTVA
IZTOK
MIREN

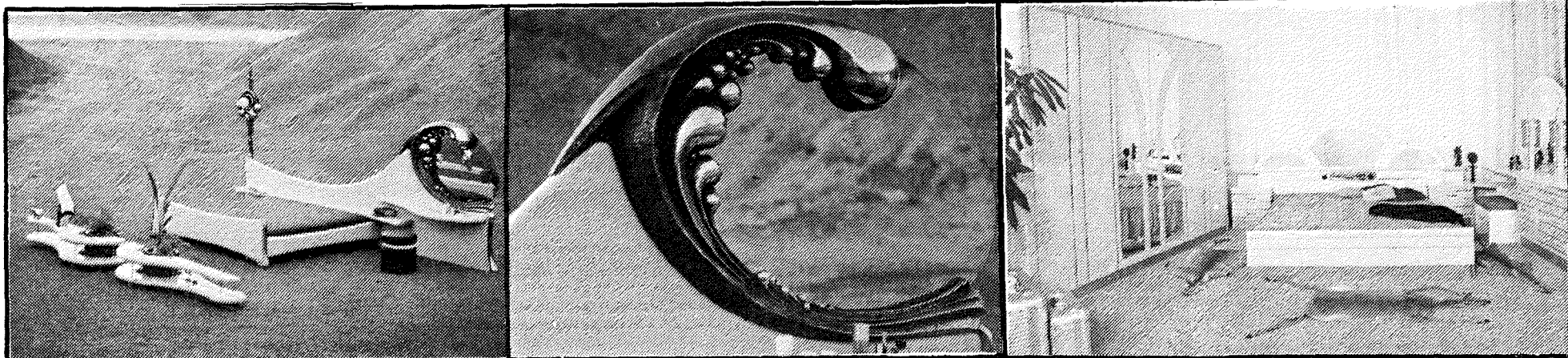
Nagradni razpis

V križanki boste našli tudi imena izdelkov tovarne pohištva Iztok Miren. Rešitev pošljite do ponedeljka, 9. junija 1988, na naslov: Uredništvo TV-15 Naš tovariš, Miklošičeva 28, 61000 Ljubljana. V spodnji levi kot kuverte pripišite IZTOK MIREN. Tri reševalce čakajo knjižne nagrade iz programa založbe Borec.

NAGRADNI KUPON

Ime in priimek: _____

Naslov: _____

	IVAN POTRC	▽	▽	DRUŠTVO	HRVAŠKI IGRALEC (ZVONKO)	OLGA VRABIČ	EDEN OD CUTOV	OMIKANKA, INTELI-GENTKA	MUZI-KALIJE	ORIENT. RIZEVO ZGANJE	STANE LEBAN	▽	▽	DIRIGENT BERNSTEIN	PREDSTAV. ORGAN JUG. NARODOV MED NOB	
	VSEBINA ZRKLA, STEKLO-VINA										PRISTA-NISČE NA JUGU ISTRE					
	TELEVI-ZIJSKI SPRE-JEMNIK										MAKED. NARODNI HEROJ (MIRCE)					
	VELIKA POTRTOST				NEVESTI-NO PREM-O-ZENJE DVOJINA						MESTO V FRANCJI TOGOST, NE-GIBNOST					PREBI-VALCI LAŠKEGA
	KRAJ NA KOPRSKEM						PITAN PRAŠIČ OKVIR SLIKE						FR. FILM. IGRAŁKA (MAGALI) POLT			▽
	MIRAN JARC			TUR TAJSKA					ČESAR NI MOC VER-JETI	PREBI-VALKA AZIJSKE DRŽAVE						
	SREDIŠČE MOLDA-VIJE					LJ. GLED. IGRALEC (IVO)				RASTLIN-SKI ROD, JAVOR					VINKO SIMEK ROB-KALNIK	
	JUG. RO-KOMETAS (MOMIR)					VRV. KONOPEC				MENDRA-VEC RIMSKI PESNIK						
	PRITOK AZOV. MORJA				REZILO, BRITVICA	DOBA PA-LEOZOIKA POVRŠINA						NARODNO-OSVOBO-DILNA VOJNA	AVTOR VINKO KORENT	SLAVILNA PESEM		
	PREBI-VALKA NEMCIJE						PEVEC BELA-MARIČ						VEŠALA	VRED-NOSTNI PAPIR		
	MIRAN HERZOG	ANTIČNI NIN	SL. LIT. ZGODO-VINAR (KAREL)	LOJZE ROZMAN LOVSKI LEOPARD			RUSKI BASNO-PISEC (IVAN)							TEKOČINA V ZILAH AM. PISEC (STEPHEN)		
	▷						AJDOVA SLAMA									POLITIK HOXHA
	▷						MARKO MUNIH	ZVIŠANA NOTA "e"				SRČECE ITAL. M. IME				RUDAR. NASELJE PRI TUZLI
	ZAŽI-GALNA ZMES							VARUŠTVO DEL AVTO. PODVOZJA							NINO ROBIČ IDEJNI VODJA	
	NADLEŽNA ŽUZELKA				DRUŽABNI KROZEK, OZJA DRUŽBA	MESTO V BELGIJI (FLANSKO BERGEN)				GL. MESTO ASIRIJE NAZORJEVA ZBIRKA						
	KUNI PODOBNA OBVODNA ŽIVAL					VESOLJEC ARMSTRONG	BOLOGNA NAJVEČJI PTIČI TEKAČI			TEKOČINA, KI SE IZCEDI						
	HRIBOVJE V ZAHOD. EVROPI (ORIG.)									OSEBA IZ BIBLIJE KLIC. POZIV				DOBA, VEK POŠKODBA TKIVA		
	EDWARD HEATH	SRBSKA FILMSKA IGRAŁKA (EVA)	NEMŠKI PISATELJ JOHNSON	ELEKTR. PRIPRAVA PAMELA								ŽIVČNI PRETRES	GRŠKA CRKA ČUFAR TONE		GRŠKA CRKA	ETIOP. PLEM. NASLOV
	▷								ZVEGLA TITOV VELES							
	▷							MRAČNOST, TEMAC-NOST								
	SPERMA													PRIBITEK, AZIJA		

Obvestilo o spremembah

glede oprostitve plačila prometnega davka ob nakupu osebnega avtomobila za invalide

V skladu z doslej veljavnimi določili zakona o obdavčevanju proizvodov in storitev v prometu (Ur. l. SFRJ, št. 33/72 in spremembe) so bili invalidi – vojaški invalidi, civilni invalidi vojne in drugi invalidi, pri katerih je zaradi izgube, okvare ali paraliziranosti spodnjih okončin ali medenice po samoupravnem sporazumu o seznamu telesnih okvar podana najmanj 80% telesna okvara ter tisti, ki so popolnoma izgubili vid na obeh očesih, ali zaradi amputacije ali popolne paraliziranosti okončin ne morejo sami voziti vozila, ne glede na to, ali imajo vozniško dovoljenje ali ne, oproščeni plačila prometnega davka od osebnih avtomobilov, katerih delovna prostornina motorja ni presegala 1,3 l. Nadaljnji pogoji za oprostitvev plačila prometnega davka so bili naslednji: da je invalid nabavil osebni avtomobil izključno za svoj osebni prevoz neposredno od proizvajalca ali trgovske organizacije združenega dela največ enkrat v 5 letih, da je star več kot 18 let in ima vozniško dovoljenje, ali pa je po posebnih predpisih uveljavil pravico do postrežbe in pomoči druge osebe, ki ima vozniško dovoljenje.

Davčna oprostitvev doslej ni veljala za uvožena motorna vozila, kolikor niso bila nabavljena v konsignaciji.

S spremembami in dopolnitvami zakona o obdavčevanju proizvodov in storitev v prometu (Ur. l. SFRJ, št. 27/88) sta bili uvedeni – in se bosta od 15. maja 1988 naprej uporabljali naslednji spremembi:

Oprostitvev plačila prometnega davka od osebnih avtomobilov velja po novem za osebnih avtomobile, katerih delovna prostornina motorja ne presega 1,6 l. Nadaljnja novost pa je ta, da oprostitvev plačila prometnega davka velja tudi za avtomobile, ki jih upravičenci »sami neposredno uvozijo«. Slednje ugodnosti sicer upravičenci zaenkrat ne bodo mogli koristiti, glede na to, da je bila z odlokom od spremembe odluka o začasnem ureditvi uvoza osebnih avtomobilov določenih fizičnih oseb (Ur. l. SFRJ, št. 86/87) do 30. junija 1988 podaljšana prepoved uvoza osebnih avtomobilov.

Invalid uveljavlja oprostitvev plačila prometnega davka na podlagi izvida in mnenja pristojne zdravniške komisije o obstoju telesne okvare, ki je pogoj za davčno oprostitvev. Za vojaške invalide in civilne invalide vojne izdajajo izvide in mnenja

zdravniške komisije, ki dajejo izvide in mnenja upravnim organom, pristojnim za zadeve borcev in vojaških invalidov, ko oddajo o invalidskih pravicah na prvi stopnji. Izvid in mnenje zdravniške komisije, ki ne sme biti starejši od 6 mesecev, invalid predloži prodajalcu. Ta na osnovi izvida in mnenja ter drugih predloženih dokazov, na podlagi katerih invalid uveljavlja pravico do nakupa osebnega avtomobila brez plačila prometnega davka, vpiše v prodajno fakturo ustrezne podatke brez obračunane prometnega davka. Invalid nato fakturo predloži pristojni občinski službi za družbene prihodke, ki na njej potrdi oprostitvev davka od prometa proizvodov, na podlagi česar lahko osebni avtomobil registrira na ime zadevnega invalida.

Invalid, ki je nabavil osebno vozilo brez plačila prometnega davka, ne sme vozila oddati, niti dati v uporabo pred pretekom 5 let od dneva nabave vozila. V nasprotnem primeru je invalid dolžan plačati prometni davek, ki ga je bil oproščen ob nabavi vozila, na ta znesek pa plačati tudi obresti. (Te so določene v višini eskontne mere, ki jo določi Narodna banka Jugoslavije, povečane za 40%, s tem, da najnižji znesek obresti ne sme biti manjši od 1 promila dnevno za vsak dan zamude). Davčna obveznost v tem primeru nastane v trenutku, ko je bil promet opravljen (izdana faktura). Ne glede na navedeno pa smejo zakoniti dediči, če invalid umre pred pretekom 5-letnega roka od nabave avtomobila, osebni avtomobil, ki so ga podedovali, prodati, ne da bi plačali prometni davek. Steje se, da osebno vozilo uporablja druga oseba v primeru, ko se vozilo nahaja v prometu, v njem pa ni invalidne osebe.

Ponovno lahko invalid koristi oprostitvev plačila prometnega davka po preteku 5 let od dneva koriščenja oprostitve pri prejšnji nabavi vozila. Vojaški invalidi I. skupine s 100% invalidnosti, ki so po 69. členu zakona o temeljnih pravicah vojaških invalidov in družin padlih borcev (Ur. l. SFRJ, št. 31/86 – prečiščeno besedilo) uveljavili pravico do motornega vozila (ti prejmejo sredstva za nabavo motornega vozila in prometni davek, ki se plača na to vozilo) niso upravičeni do davčne oprostitve.

Republiški komite za borce in vojaške invalide

Vabila

Vabimo vse borce in borke zaščitne čete PK KPS za Slovensko Primorje na Zbor enote, ki bo na Oblakovem vrhu v nedeljo, 5. junija 1988, ob 9.30.

Ob 11. uri bo proslava, povezana s 45-letnico ustanovitve zaščitne čete in kapitulacijo fašistične Italije.

Na proslavi bo govoril tov. Ivan Bratko. KS in ZB Kanomlje vabita vse borce in borke, ki so se med vojno zadrževali na tem območju, posebno pa mladino in krajanje, da se proslave udeležijo v čim večjem številu.

Odbor Skupnosti in KS Kanomlje

★

Odbor skupnosti vezistov NOV Slovenije in odbor skupnosti partizanskih kurirjev

Slovenije vabita vse nekdanje kurirje in veziste partizanske vojske na srečanje, ki bo v soboto, 28. maja 1988 v Črnomlju ob 45-letnici ustanovitve enot za zveze ter delovanja radia OF na Osvobojenem ozemlju.

★

Vabimo vse borke, borce in aktiviste NOB, zlasti pa borke in borce prvega južnoprimorskega in severnoprimorskega odreda. V Gregorčičeve in III. Gradnikove brigade, kurirskih in sanitetnih postaj, aktiviste NOG Severnoprimorske regije ter vse Primorce – borce, ki so od februarja do aprila 1943. leta odšli na Notranjsko in Dolenjsko v sestavo: Tomšičeve, Šerčerjeve, Cankarjeve in Gubčeve brigade, da se udeležijo tega jubilejnega srečanja borcev in aktivistov OF Severnoprimorske, ki bo v soboto, 28. maja 1988 ob 11. uri v Tolminu.

Penzionske cene v Banjolah od 5. junija dalje

Svet Počitniškega doma ZZB NOV Ljubljana – Banjole je na seji 19. maja 1988 sprejel naslednje dnevne penzijske cene (različne glede na nastanitveni objekt in čas letovanja).

Nastanitveni objekt	Čas letovanja		
	od 5. 6. do 25. 6.	od 25. 6. do 5. 9.	od 5. 9. dalje
	predsezona	sezona	posezona
Depandansa D-II	18.500	24.000	19.000
Depandansa D-1, D-3; podprtil. D-2	17.500	24.000	17.400
Blok A in B; podprtil. D-1	16.000	20.000	16.700
Počitniške hišice	–	15.000	–

Z navedenimi cenami soglašata tudi Zbor delegatov soustanoviteljev PD Banjole, ki je zasedal prav tako 19. maja 1988.

Cene za posezono od 5. 9. dalje so okvirno določene in bodo naknadno potrjene ali spremenjene.

Prijave v plačilom akontacije 50.000 din na osebo za sezono t.j. za čas od 25. 6. do 5. 9. sprejema recepcija PD do 1. junija 1988. Od tega dne dalje prostor v domu za čas sezone ni zagotovljen in z njim razpolaga recepcija doma. Pozivamo vse zainteresirane, ki želijo v sezoni preživeti 10 dni v Banjolah, da se prijavijo na svoji občini do konca maja in plačajo akontacijo.

Cena prevoza z avtobusom iz Ljubljane v Banjole in nazaj je od 25. maja dalje 16.000.

Vse ostalo ostane v veljavi, kakor je bilo objavljeno v TV-15 dne 3. marca 1988.

Prijave sprejema in daje informacije recepcija PD Banjole, tel.: (052) 73-144, naslov: POČITNIŠKI DOM ZZB NOV LJUBLJANA – Banjole, Indie 1, 52000 Pula.

Številka žiro računa za nakazilo je 50101-678-49035.

NOVA RESTAVRACIJA

V Banjolah je zgrajena nova, lepa restavracija, ki bo omogočila kvalitetnejšo enozimensko strežbo, kar smo doslej najbolj pogrešali.

Zdravstvena ambulanta dela kot običajno ob 18. uri vse dni, novost pa je, da je prisotna v dopoldanskem času medicinska sestra.

IZMENJAVA GOSTOV BANJOLE

Karlov Vary se zaradi zvišanja penzijske cene v Banjolah, zviša tudi ta cena na 398.000 din (kolikor se je zvišala dnevna penzijska cena).

Svet PD Ljubljana – Banjole

Razpis

Festival Kurirček Maribor razpisuje za leto 1988 literarne nagrade za krajše prozne sestavke, pesmi in dramski prizor s tematiko iz naše revolucije:

1. PESEM ZA OTROKE
1. nagrada 80.000
2. nagrada 60.000
2. PROZNI SESTAVEK (črtica za otroke)
1. nagrada 80.000
2. nagrada 60.000
3. KRATEK DRAMSKI PRIZOR (oziroma skeč)
1. nagrada 80.000
2. nagrada 60.000

Razpisa se lahko udeleži vsak državljan SFRJ.

Razpis je anonimen.

Pismene prispevke je treba opremiti z geslom, poplne naslove pa priložiti v zaprtih ovojnica.

Žirija bo upoštevala le tiste prispevke, ki jim bo priložena zaprta ovojnica z razrešeno šifro.

Zaželeno je, da avtorji pošljejo vsaj po tri kopije. Rokopisov ne vračamo.

Žirijo bodo sestavljali književniki in predstavniki Festivala Kurirček.

Prispevke pošljite do vključno 15. novembra 1988 na naslov:

Festival kurirček Maribor

Maribor, Tomšičeva 45

Reševalcem nagradnih križank

Na razpis nagradne križanke IMV RENAULT smo sprejeli veliko pravih rešitev. Zreb je določil, da bodo knjižne nagrade iz programa založbe Borec prejeli tiste naši reševalci:

Iva Zavadlal, Kidričeva 16, Nova Gorica, Bogomir Lapajne, Poljanska 20/b, Ljubljana in Ivan Kaiserberger, Tugomerjeva 41, Ljubljana.

Pravilna rešitev križanke pa je:

Vodoravno: I. M., express, merilo, renault, vseved, Ned, avantgarda, Ivo, saloon, Maine, Am, otrov, ubojnik, Albi, A. O., Mann, V. S., Arc, stilet, katrc, raz, kokila, adria, Tel Aviv, gaz, VA, narator, muca, ovojni list, Uri, kireta, M. T., reja, Ace, inserat, car, Tahi, ortikon, lanceta, EE, trafic, Erneburg master, vtikanje, aki, etui, oko, Jud, baza, atlas, stara, erar, Talj, totem.

Nagrajencem čestitamo. Knjižne nagrade boste prejeli po pošti.

Rdeči križ Slovenije organizira zbiralno akcijo oblačil, perila, posteljnine, šotorov ter tekstilnih odpadkov. Akcija bo po vsej Sloveniji v četrtek, 26. maja 1988. Predmete zavežite v svežnje in označite, ali vsebujejo uporabno ali neuporabno blago.

Svežnje oddajte na zbirno mesto v vaši krajevni skupnosti ali jih položite pred vhodna vrata na ulico do 17. ure.

Sodelujte v akciji Rdečega križa Slovenije in darujte za sočloveka.

Rdeči križ Slovenije

Bratske vezi se krepijo

Ob dnevu mladosti prihaja na dvodnevni obisk v Brezno pri Podvelki nad petdesetletna delegacija iz SR Bosne in Hercegovine. Gre za (drugo po vrsti) srečanje dveh pobratenih OŠ: Josip Mažar Šoša iz Turjaka pri Bosanski Gradiški in Borcev Lackovega odreda Brezno – Podvelka. Delegacijo bodo sestavljali učenci in pedagogi delavci omenjene šole, borci iz obeh republik, predstavniki občin, krajevnih skupnosti in staršev. Torej v podobni sestavi, kot smo natanko pred letom krenili iz Slovenije, iz Podvelke, v Bosansko Gradiško.

Te stike smo navezali predvsem na pobudo vodstva OŠ Brezno, seveda ob veliki pomoči in sodelovanju borcev – Lackovcev. Najprej smo sprejeli listino, kasneje pa še sporazum o medsebojnem sodelovanju šol oziroma pionirskih odredov, ki so poimenovani po borcih oz. enotah Lackovega odreda. Med njimi je tudi slavno

ime Dragutina Babačiča, borca iz Grbavcev pri Bosanski Gradiški, ki je konec januarja 1945 padel kot namestnik komandanta LO pri Gradišču na Kozjaku. (Ta šola se je pred dobrim desetletjem poimenovala po tem komandantu).

Stike smo obnovili pred leti, lani pa je ob njihovem obisku na naši šoli prišlo tudi do pobratenja. Predstavniki šol, PO in Lackovega odreda so namreč sklenili sodelovanje poglobiti, kot eno izmed oblik za krepitev sprejetega pa uporabljati medsebojne obiske.

Vsi ti, torej učenci, učitelji, starši, borci, krajanje, že nestrpno pričakujejo svoje tovariše in prijatelje iz BiH. Resnične prijatelje, pobratime imamo namreč v ljudeh, s katerimi smo v stalnih stikih, še posebej učenci in vodstva šol, v prebivalstvu, izpod Kozare, ki nam je ob prvem srečanju pripravilo nepozaben sprejem!

Peter Macuh

V korist prizadetih s cerebralno paralizo

Koncert brez primere

V torek, 24. maja je bil v veliki tivolski dvorani v Ljubljani koncert brez konkurence v korist prizadetih s cerebralno paralizo. Nastopili so v Veliki zabavni orkester RTV Ljubljana pod vodstvom Jožeta Privška s pevci: Tatjano Dremelj, Alfijem Nipičem, Simono Vodopivec in Božidarjem Wolfandom, vokalni kvintet Veter ter ansambl Agropop (ki se je predstavil s svojo novo uspešnico Himna mladosti), Marelja, Moped Show in številni napovedovalci. Pokrovitelja koncerta sta bila Radio Ljubljana in Nedeljski dnevnik. Vsi nastopajočji so sodelovali brezplačno.

J. Č.